

Šikana ve školách očima učitelů a žáků

Vilém Trumpeš

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Vilém TRUMPEŠ**
Osobní číslo: **H118330**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Šikana ve školách očima učitelů a žáků**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na problematiku šikany ve školách, vymezení pojmu šikana
- možnosti řešení šikany ve školách
- představy o šikaně z pohledu učitelů a žáků

Součástí práce bude realizovaný výzkum (kvantitativní) zaměřený na zjištění postoje učitelů a žáků k problematice šikany a postojům k možnému řešení.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ERB, Helmut H. *Násilí ve škole a jak mu čelit*. Edited by Jana Drtilová. 1. Vyd. Praha: Amulet, 2000. 123 s. ISBN 80-86299-22-8.

FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2003. 383 s. ISBN 8071780268.

KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2005. 256 s. ISBN 80-7367-014-3.

NOVÁK, Tomáš and Věra CAPPONI, *Sám proti agresí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1996. 123 s. ISBN 80-7169-253-0.

ŘÍČAN, Pavel and Pavlína JANOŠOVÁ. *Jak na šikanu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 155 s. ISBN 9788024729916.

ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi :jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995. 95 s. ISBN 80-7178-049-9.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jiří Dalajka, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

V Brně .....
14.2.2014

Vlém TRUMPES
.....
Jméno, příjmení studenta

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Předmětem této bakalářské práce je pohled na šikanu očima žáků a učitelů. Teoretická část popisuje základní pojmy, důvody vzniku, možná řešení šikany a projekt MIŠ. Cílem mé práce je zjistit, jaké množství žáků se na vybraných školách se šikanou setkalo, jaká je úroveň jejich informovanosti a jaké jsou jejich subjektivní názory na vznik šikany.

Klíčová slova: šikana, agrese, agresor, prevence, oběť, kyberšikana

ABSTRACT

The objective of this work is to look at bullying through the eyes of students and teachers. The theoretical part describes the basic concepts of reasons, perhaps of solution and project MIŠ. The aim of my thesis is to determine how many students in the selected schools have bullying met, what is their level of awareness and what are their subjective views on the emergence of bullying.

Keywords: bullying, aggression, aggressor, prevention, victim, cyberbullying

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji za užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl Mgr. Jiří Dalajka, Ph.D. při zpracování bakalářské práce.

Velmi si vážím přístupu a poskytnuté morální podpory od mé manželky Radky.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronicky nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 ŠIKANA	11
1.1 VYMEZENÍ POJMU ŠIKANY NA ŠKOLÁCH.....	13
1.2 DRUHY ŠIKANY	15
1.3 STUPNĚ ŠIKANY	17
1.4 FORMY ŠIKANY	19
1.5 AGRESE	20
1.5.1 Agresor	20
1.5.2 Oběť	22
1.6 POPIS PROGRAMU MIŠ	22
2 DŮVODY VZNIKU ŠIKANY	25
2.1 RODINNÉ PROSTŘEDÍ	25
2.2 ŠKOLNÍ PROSTŘEDÍ.....	25
2.3 ŠIKANA JAKO NEMOC	26
3 NÁVRH ŘEŠENÍ	28
3.1 POSTUP PŘI ŘEŠENÍ ŠIKANY	28
3.2 PREVENCE	30
II PRAKTICKÁ ČÁST	33
4 VÝZKUMNÁ OTÁZKA	34
5 METODA	36
5.1 VÝZKUMNÝ SOUBOR	36
5.2 SBĚR DAT	36
5.3 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	37
6 VÝSLEDKY	38
6.1 RESPONDENTI.....	38
6.2 DÍLČÍ VÝSLEDKY	39
6.2.1 Jaké množství žáků na vybraných školách se setkala se šikanou?	39
6.2.2 Jaká je úroveň informovanosti o šikaně na vybraných školách?	50
6.2.3 Jaké jsou subjektivní názory na vznik šikany?	54
7 DISKUSE	59
ZÁVĚR	60
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	62
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	64
SEZNAM OBRÁZKŮ	65
SEZNAM TABULEK	66
SEZNAM PŘÍLOH	67

ÚVOD

„Můžeme vítězit nad druhými, ale vítězit nad tím horším v sobě samém je jistě neporovnatelně těžší.“¹

Michal Kolář

Proč zrovna šikana, když je o ní napsáno tolik prací? Podle mě by se o tomhle problému mělo mluvit daleko více. Nebát se opakovat, vždyť děti takto týrané jsou často na hranici svých psychických a fyzických možností. Přitom v mnoha případech stačí jen málo, všimnout si. Představme si situaci, se kterou se můžeme setkat na kterékoli škole. Žák jde do školy, jde sám a vyhýbá se ostatním, hlavu svěšenou a snaží se hlavně na sebe neupoutat pozornost. Je vidět, že má strach. Před školou se baví několik hloučků dětí a smějí se. Někdo něco zvolá, žák se na malý moment zastaví. Je vidět, že se lekl. Jde však pomalým krokem dál. Má strach. Z čeho? Ano, můžeme si odpovědět sami. Možná se bojí písemky, má jen strach ze školy. Ale právě, co když to není škola z čeho má strach. Proč tedy? Má strach, strach z jeho takzvaných kamarádů. Nejraději by byl už doma. Ano, je možné, že je šikanován, a tady již problém bude daleko hlubší a závažnější. Chlapec pravděpodobně neskutečně trpí. Ten, kdo si šikanou prošel, určitě moc dobře ví, o čem mluvím a dá mi jistě zapravdu, že je potřeba se již i v tomto případě začít zabývat žákem a zjistit příčinu jeho ustrašeného chování. Je pravděpodobné, že v případě potvrzení šikany, bude nutná pomoc.

V žádném případě se nechci zastávat agresorů, ale v mnoha případech si ani agresor neuvědomuje, jak moc ubližuje, jak hlubokou stopu zanechává ve své oběti, v její osobnosti. Vždyť z jeho pohledu se snaží být jen vtipný a zábavný. Bohužel na úkor jiné osoby, tedy žáčka, který tímto začíná být pomalu ostrakizován, tedy vyčleněn z kolektivu a terčem posměchu. Proto si myslím, že je velice důležitá osvěta šikany tak, aby si i agresor byl vědom, kdy přesáhl určitá pravidla a kdy to již není druhé osobě příjemné a kdy to není jen kamarádké pošťuchování, ve kterém jsou si obě osoby rovny. Podle mého názoru by stačilo v některých případech v počátku šikany jen tyto agresory seznámit s jejich chováním a možnými následky.

V mnoha případech se stává, že žáček, který je šikanován v mládí, si v pozdějším věku rád zahraje roli agresora. Zdárnou ukázkou těchto případů je pozice „kyslíka“ v televizním seriálu z vojenského prostředí Chlapci a chlapi. V tomhle seriálu je nejprve Kyslík sám

---

¹ KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, s. 74. ISBN 80-717-8513-X.

šikanován, když poté jeho šikanovatelé odejdou do civilu, sám se cítí silný a chce být agresorem. V tom mu však zabrání jeho kamarádi. Inu, byl to jen film a skutečnosti bývají mnohdy jiné. Šikana v klidu bují dál a přenáší se.

Já se rozhodl ukázat ve své práci šikanu na školách různých úrovní, jak ji vidí žáci a jak učitelé. Zaměřil jsem se na druhý stupeň základních škol. A typově jsem vybral základní školu v malé obci Dambořice, v menším městečku Ratíškovice a velkém městě Brně.

Ve své práci chci najít, ukázat a popsat současný stav na našich školách.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ŠIKANA

Slovo šikana pochází z francouzského slova *chicane*, což znamená zlomyslné obtěžování, týrání, sužování, pronásledování, byrokratické lpění na liteře předpisů, například vůči podřízeným nebo občanům, od nichž šikanující úředníci zbytečně vyžadují nová a nová potvrzení a razítka, nechávají je pro nic za nic čekat atd.²

Lidskou krutost můžeme najít prakticky všude a doprovází lidstvo od nepaměti. Tak jak máme sklony k soucitu, tak máme sklony i ke krutosti. Šikana je všudypřítomná a může nás provázet celý život. Začíná v rodině mezi sourozenci, pokračuje v mateřské škole a v dalších školách (bullying), v zájmových kroužcích, na vojně, v zaměstnání (mobbing), v partnerském vztahu (domestic violence), v nemocnicích, například na psychiatrii, mezi nájemníky domu a končí týráním seniorů v rodině nebo v domově důchodců.³

Šikana, pokud se ji nepodaří eliminovat zavčas, prorůstá i dalším životem jak na straně oběti, tak na straně agresora. Oběť si může nést těžká traumata celým svým životem a v určitých důležitých životních situacích selhává. Trpí ztrátou sebedůvěry, je nejistá. Agresivní sklony útočníka se mohou dále výrazně projevat v domácím násilí, nebo právě na pracovišti, kde může docházet k šikaně ze strany agresora na vedoucí pozici, který využívá své postavení vůči podřízeným.

U nás poprvé uvedl slovo šikana ve větší povědomí psychiatr Petr Příhoda.⁴ Byl to on, kdo před rokem 1989 otevřel velice nepříjemnou otázku šikany a to zejména problematiku šikany v armádě. Začal o ní mluvit veřejně jako o závažném problému, což samozřejmě bylo pro naši společnost velice nepříjemné a šokující. Otevřel otázky, na které se každému, kdo přišel se šikanou do styku, velice těžko hledalo odpovědi. Základní vojenská služba byla šikany plná, takže každý z chlapců, který se stal vojákem základní vojenské služby, se s ní s největší pravděpodobností setkal. Byla to takzvaná „mazácká vojna“. Ta se postupně začala přenášet, i díky masmédiím, do škol. Nejprve do internátů středních škol, poté na druhý stupeň ZŠ. A v dnešní době s ní bojujeme také na prvním stupni základních škol i ve školách mateřských.

---

² ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995, s. 25. Pedagogická praxe. ISBN 80-717-8049-9.

³ KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, s. 17. ISBN 80-717-8513-X.

⁴ ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995, s. 25. Pedagogická praxe. ISBN 80-717-8049-9.

V počátku šikany se může jednat o takzvaný ostrakismus, jenž je vlastně šikana v raném stádiu. Ostrakismus je znám z Athénské ústavy. Podle této ústavy bylo možné, při setkání lidového shromáždění, které se konalo každý rok v lednu, rozhodnout, zda-li je potřeba pořádat hlasování o vypovězení. Vypovězení se týkalo osoby, která měla být pro kolektiv (stát) nebezpečná. Pokud byla odpověď kladná, svolalo se shromáždění za několik dnů znovu. A zde měl za úkol každý napsat na hliněný střep jméno osoby, jenž bude vyčleněna z kolektivu a vypovězena z vesnice.

Jedná se tedy o vytěsnění jedince z kolektivu nebo společnosti, jeho částečné nebo úplné ignorování. Skupina může tohoto práva využívat jako určitý nátlak nebo trest. A právě děti jsou ostrakismu velice schopné. Podle dělení M. Koláře je ostrakismus prvním stupněm šikany viz. kap. 1.3. V mnoha případech se vyskytuje právě v kolektivech dětí a mladých lidí. Zde vede k částečné nebo úplné izolaci neoblíbeného jedince.

Se šikanou se setkáváme neustále v průběhu dějin, kdy se vyskytuje vždy s mravním úpadkem společnosti. Získat psychologickou výhodu nad ostatními provází celou lidskou historii. V 16.-17. století byly zinscenovány inkviziční procesy, ve kterých se agresori (soudci, inkvizitoři) finančně obohacovali, ale získávali i moc nad lidským životem. Mnoho soudců bylo velice krutých a výslechy jim umožnily uspokojovat i jejich sadistické potřeby. Do role oběti se mohl v té době dostat prakticky každý a stávalo se, že šlo i o vyřizování si osobních účtů.

Zajímavou otázkou je, jestli můžeme spojovat šikanu i v případě otrokářství či fašismu. Jelikož naplňují v několika bodech definici šikany. Otroek vlastně neměl žádná práva a byl majetkem svého pána. I z těchto důvodů se při výskytu šikany často žáci titulují otroek, otrokář či v pokročilých stádiích šikany vůdce.⁵

Obchodování s lidmi není fenomén, který se vyskytoval v minulosti, ale je to i problém dneška. Podle zprávy Europolu (Evropského policejního úřadu) o obchodování s lidmi z roku 2010 zveřejněného na stránkách evropské komise se jedná o nové otrokářství spojené s únosy mnoha tisíce žen a dětí a má stálý každoroční nárůst. Odhaduje se, že obětí novodobého otrokářství se stává několik stovek tisíc lidí ročně. Tyto unesené oběti jsou

---

⁵ KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, s. 43. ISBN 80-717-8513-X

nuceny k prostituci a k práci v těžkých nelidských podmínkách bez jakýchkoliv práv a svobod.⁶

1.1 Vymezení pojmu šikany na školách

Většina rodičů sama sebe přesvědčuje o tom, že šikana se jich netýká, že se to stává jen těm druhým. Přesvědčují se tak dlouho, až se vrátí jejich ratolest ze školy celá rozrušená, protože ho ve třídě vydírali, uráželi, ponižovali či bili. V tu chvíli začnou s rodiči zmítat protichůdné pocity s touhou se pomstít a pocitem viny, že nebyli schopni své dítě ochránit.⁷ Každý rodič si musí uvědomit, že šikana není jen mýtus, ale realita, na kterou si musíme dát pozor a zamezit jí již v zárodku.

Šikanování se na našich školách ve větších či menších projevech vyskytuje přibližně u 41% žáků. Tyto výsledky jsou podle prvního celonárodního výzkumu MŠT z roku 2001, které provedli společně M. Kolář a M. Havlíková v roce 2001.⁸

Šikanování (anglicky *bullying*) je specifickou formou agresivního jednání. „Šikanování je agresivní jednání uskutečňované s cílem získat pocit převahy a určité výhody prostřednictvím fyzického a psychického týrání druhých lidí. Agresor se jím pokouší získat různé výhody, dále dominanci, uspokojení a zadostiučinění.“⁹

MŠMT ve svých metodických pokynech vymezuje šikanu takto: „Šikanováním můžeme nazvat jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání.“¹⁰

⁶ Evropský den boje proti obchodování s lidmi. In: [Http://ec.europa.eu/](http://ec.europa.eu/) [online]. 2010 [cit. 2013-11-28]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/news/101019_evropsky_den_cs.htm

⁷ BOURCET, Stéphane a Isabelle GRAVILLON. *Šikana ve škole, na ulici, doma : jak bránit své dítě--: praktický průvodce pro rodiče, pedagogy a vychovatele*. 1. vyd. Překlad Martina Janošková. Praha: Albatros, 2006, s. 9. Albatros Plus, 83. ISBN 80-000-1552-8.

⁸ MIOVSKÝ, Michal, Pavel BARTÍK, Jana ZAPLETALOVÁ a Petr NOVÁK. *Primární prevence rizikového chování ve školství: Prevence šikanování ve školách*. Vydání první. Praha: TOGGA, 2010, s. 191. ISBN 9788087258477.

⁹ Novák, Tomáš., Capponi, Věra, *Sám proti agresi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1996, s. 45

¹⁰ *Metodický pokyn k prevenci a řešení šikanování*. [online], Čj.:28 275/2000-22. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit. 2014-02-07]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/8272_1_1/

V dnešní době se rozrůstá šikana i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikana. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Děti v mnoha případech totiž na internetu sdělí mnoho osobních údajů nejenom o sobě, ale i o svých příbuzných, rodině. Mohou se objevit různé intimní fotky např. z nějakého večírku a v některých případech si svou šikana děti natáčejí na mobil a tak dovrší dokonalé ponižení své oběti.

Bohužel praxe ukazuje že 80-90% případů kyberšikany, které se vyskytly mimo školu, vychází z třídního klimatu. Odborníci nabádají školy k tomu, aby společně s rodiči, kteří zjistili kyberšikana, spolupracovali a hledali společné řešení, nebo je odkázali na Policii ČR.¹¹

Problém je, že kyberšikana stejně jako šikana není v ČR trestným činem. Chování však může naplňovat podstatu některých trestných činů. Může to být např. vydírání, vyhrožování, stalking.¹²

V nedávné době se objevil také nový trend šikany na internetu, tak zvaný „Trolling“ V tomto případě píšou uživatelé pobuřující nebo velice kruté zprávy na různých webových stránkách a profilech, kdy jsou šikanováni například i rodiče zemřelých dětí.

Šikana může být i velice skrytá, zákeřná a neodhalitelná. Např. když se projevuje v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní učitelkou nebo jinou skupinou spolužáků.¹³

Je totiž mnoho útoků agresora, kdy se oběti ani nedotkne a přitom zasadí daleko větší a bolestivější rány. Jsou to např. různé typy vydírání, kdy je dítě donuceno proti své vůli udělat vše, co si agresor přeje pod pohrůzkou např. bití. V tomto případě je zasažena zejména psychika oběti. Šikanou se rozumí i slovní napadání plné urážek. Například, kdy skupinka žáků ve třídě dívku oslovuje ty „tlust’oško smradlavá“ nebo „mastný vlase“. Tyto fyzicky neublížující slovní útoky mohou způsobit dlouhodobé psychické potíže takto oslovovaného. Jedná se vždy o agresi vůči osobě např. kvůli vzhledu, původu, což je bolestivé stejně jako napadení fyzické. Jde o ponižení před svými spolužáky. Útočník má

---

¹¹ ROGERS, Vanessa. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Vyd. 1. Překlad Ondřej Vágner. Praha: Portál, 2011, s. 24-25. ISBN 978-807-3679-842.

¹² ROGERS, Vanessa. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Vyd. 1. Překlad Ondřej Vágner. Praha: Portál, 2011, s. 13. ISBN 978-807-3679-842.

¹³ *Metodický pokyn k prevenci a řešení šikanování*. [online], Čj.:28 275/2000-22. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit. 2014-02-07]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/8272_1_1/

snahu vždy ublížit a zasáhnout svou obět' co nejhlouběji, cítí totiž radost z bezmocnosti své oběti.

„Tady bolest nezpůsobí případné modřiny, ale ponížení, a to pálí úplně stejně. Ponížení znamená něco daleko silnějšího a hlubšího než jen být zesměšněn, dotčen ve své ješitnosti nebo hrdosti. Došlo totiž k zasažení identity.“¹⁴

Proto pokud jsme si všimli takovéto agrese, je nutná okamžitá pomoc napadenému. Agrese má, jak jsem zmínil, mnoho podob.

Výsledkem je, že často šikanované dítě ztrácí motivaci k učení, má strach jít do školy. Je tedy ohrožena nejen jeho lidská důstojnost, ale i vzdělávací proces a následné uplatnění žáka v budoucí profesi. Žák se ve třídě trápí a v mnoha případech končí vše i tragicky. Dle celosvětové studie Yale school of Medicine stále přibývá sebevražd v důsledku šikany. Tento stav je nazýván Bullycide.¹⁵

Z tohoto pohledu je jasné, že šikana je vážný celospolečenský problém, který je důležité zkoumat, hledat řešení a zabývat se jeho prevencí.

1.2 Druhy šikany

Základní druhy šikany rozdělujeme na šikanu **fyzickou** a **psychickou**. Většina autorů v odborných publikacích se shoduje na tom, že šikana jak fyzická, tak psychická narušuje duševní rovnováhu oběti a tím ničí její přirozený vývoj ve vzdělávání.

Fyzická šikana – již ze slova fyzická je patrné, že se jedná o šikanu vedenou proti fyzické schránce oběti nebo věcí. Zahrnuje zejména vedené fyzické útoky na obět' v podobě bití, poškozování majetku či okrádání oběti.

Psychická šikana - určitě není otřepanou frází, že slovem se dá ublížit více než úderem. O tomhle se přesvědčujeme každodenně my i naše děti. Různé posměšky, urážky jsou na denním pořádku skoro každé třídy. Děti tedy musí mnohdy čelit těmto verbálním útokům jejich spolužáků a dostávají se do nevýhody. Začínají se cítit čím dál více méněcenní. Přestávají si věřit, stáhnou se a neví, jak dál. Škola pro ně znamená obrovský stres a raději se škole vyhýbají. A tak i velice dobrý žák najednou řeší záškoláctví. Agresor přitom

---

¹⁴ BOURCET, Stéphane a Isabelle GRAVILLON. *Šikana ve škole, na ulici, doma : jak bránit své dítě--: praktický průvodce pro rodiče, pedagogy a vychovatele*. 1. vyd. Překlad Martina Janošková. Praha: Albatros, 2006, s. 13. Albatros Plus, 83. ISBN 80-000-1552-8

¹⁵ *School Bullying Statistics* [online]. 2013 [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: <http://www.bullyingstatistics.org/content/school-bullying-statistics.html>

nepotřebuje mnoho. Stačí mu všimnout si pár drobností, na které je spolužák obzvláště citlivý. Může to být například nějaká chybička na kráse nebo zručnost, kterou spolužák nemá. Krutější je však žertování na vrub jeho rodiny a příp. neštěstí, které jeho rodinu postihlo. Nejdříve většinou agresor jen zkouší a čeká, jak bude oběť reagovat. Když se oběť chytí a reaguje, již od této agrese neupustí. Pokud je dítě slabší povahy, funguje například vyhrožování tak, že v dítěti vyvolává strach jít domů stejnou cestou, kudy normálně chodí nebo nedobrovolně odevzdává svačiny.

Michal Kolář ve své knize *Bolest šikanování* rozděluje šikanování takto:

1. *„Přímé a nepřímé*
2. *Fyzické a psychické (verbální)*
3. *Aktivní a pasivní*

Kombinací těchto tří druhů vzniká osm druhů šikanování.

Fyzické přímé aktivní – oběť je napadána fyzicky. Je kopána, fackována, škrcena.

Fyzické aktivní nepřímé – agresor si řídí a vysílá své pomocníky, aby oběti ubližovali. Oběti jsou ničeny osobní věci a je napadána fyzicky.

Fyzické pasivní přímé – brání oběti v dosahování cílů, které si vytyčila. Agresor nedovolí oběti, aby si například sedla do lavice.

Fyzické pasivní nepřímé – agresor nechce na požádání ustoupit ze dveří a pustit svou oběť, když chce odejít ze třídy na záchod. Jedná se o odmítnutí splnění požadavků.

Verbální aktivní přímé – zde se jedná o různé nadávky, urážení a zesměšňování a nucení k ponižujícím činnostem.

Verbální aktivní nepřímé – rozšiřování různých pomluv. Je zde ale i tzv. symbolická agrese, která je vyjádřena v kresbách nebo básních.

Verbální pasivní přímé – neodpovídání na pozdrav, otázky. Úplná ignorace oběti.

Verbální pasivní nepřímé – spolužáci se nezastanou oběti, je-li neprávem obviněna z něčeho, co udělali její trýznitelé.¹⁶

Jak je vidět z předešlého rozdělení, šikana může mít mnoho podob. Toto Kolářovo rozdělení najdeme i v Metodickém pokynu MŠMT k prevenci a řešení šikanování. S tímto

¹⁶ KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, s. 32. ISBN 80-717-8513-X.

rozdělením pracují pedagogové na všech školách. Rozdělení následně napomáhá k určení správné metodiky pomoci nakažené skupině.

1.3 Stupně šikany

Kolář označil šikanu jako nemoc, která pokud se neléčí, se stále zhoršuje a je schopna se rozšířit po celé škole jako epidemie. Proto je potřeba při léčbě si určit stádia nemoci tak, abychom se lépe orientovali a abychom mohli následně určit pomoc nemocným skupinám napadených šikanou. Rozdělení šikany do několika stupňů, stádií používají skoro všichni naši přední autoři a učitelé při sestavení obrazu nákazy šikanou ve skupině. Vztahy v nakažené skupině mají svá specifika a svůj daný vývoj. V počátku od odstrčení, izolace jedince, až po nejvyšší stupeň šikany, kdy jsou promyšleně ničeny všechny kladné vztahy mezi vrstevníky. Podle Koláře ten, kdo chce pomoci v problematice šikany a být užitečný, musí nejprve pochopit mechanismus proměny ze zdravé skupiny na skupinu nemocnou. S tímto názorem plně souhlasím, protože mnoho pedagogů již v minulosti chtělo pomoci, ale nakonec situaci jen zhoršili. Nákaza šikanou se musí léčit, ale tak, jak se léčit má. Tak jak nejde léčit rýmu léky proti bolesti, tak nelze léčit např. páté stádium šikany přímou konfrontací mezi oběťmi a agresory.

Pět stádií onemocnění šikanou:

První stádium: Zrod ostrakismu

Ke vzniku šikany stačí opravdu jen málo a nemusí to být absencí kázně či výskytem drsného agresora. Právě naopak. Ti, kteří začnou šikanovat, bývají většinou úplně normální žáci. Většinou v každé skupině se nachází někdo slabší, někdo, kdo prohrává s ostatními ve hře se strachem. Ten posléze zakouší prvky šikany, tzv. ostrakismu. Většinou jsou to různé posměšky, vtípky. Ostatní se s obětí postupně přestávají bavit, protože je trapné se s ní bavit. Jde většinou o psychickou formu násilí. Tato skupina je zárodečnou podobou šikany.

Druhé stádium: Fyzická agrese a přitvrzení manipulace

První stádium může přerůst díky určitému napětí ve skupině, kdy slabší žáci začnou sloužit jako hromosvod všech problémů, do druhého stádia. Žáci se začnou proti nejslabšímu žákovi stmělovat a začnou svoji nervozitu či strach vybíjet na nejslabším.

Může se také stát, že ve třídě je více agresivních jedinců, kteří používají úplně běžně násilí k získání svých potřeb. Mají možnost si vychutnat pocit moci a své chování začínají opakovat. Když svou oběť poprvé zbijí, mohou si vychutnat pocit nejenom z moci nad ní,

ale i z jejího strachu. Pokud je zde šikana přijímána jako normální jev, může přerůst v poklidu do svých dalších stádií, vytvoření jádra.

Třetí stádium: klíčový moment – Nukleový základ (vytvoření jádra)

Zde se již ti, co se jim líbí, jak je někdo šikanován, spojí s agresory v jeden tým a pomáhají vyhledávat oběti. Šikana bývá již organizována a cíleně řízena. Začínají se utvářet určité předpoklady šikany k tomu, aby ji schvalovala celá třída a brala ji jako normální běžnou věc. Pokud se zde nevytvoří silná kladná podskupina, infikují se onemocněním postupně i ostatní žáci.

Čtvrté stádium: mlčící většina

Zde již všichni přijímají zákony agresorů a vytváří strach u ostatních dětí. Ty právě ze strachu, aby jim nebylo ublíženo, poslouchají své negativní třídní vůdce. Díky strachu, aby si jich někdo nevšiml a nestali se šikanovanými, tak se raději postupně i oni aktivně zapojují. Dochází k tomu, že to, co říká pedagog je až na druhém místě. Na prvním je to, co říká vůdce.

Páté stádium: Dokonalá šikana

V tomto stádiu se celá skupina baví šikanou, samozřejmě kromě oběti, která již nemá šanci. Aktéři bývají za své nápadité týrání oběti odměňováni aplausem.¹⁷

Kolář ho též nazývá stádiem vykořisťování. V tomto stádiu je již třída rozdělena na otrokáře a otroky. Otrokáři zneužívají své oběti již ke všemu. Odebírají jim věci, nutí je vykonávat vše s perfektní poslušností a surově je bijí. Otroci jsou stále závislejší a jsou ochotni udělat úplně vše. Agresori ztrácí poslední zábrany, nikdo již nezažívá pocit viny a v tuto chvíli je jakákoliv lidskost z této skupiny vytěsněna. Surové bití se stává výbornou zábavou. Oběti se snaží od všeho tohoto utrpení uniknout nemocí, absencí, záškoláctvím a v krajní nouzi i sebevraždou. V mnoha případech se až zde, až se oběť psychicky zhroutí nebo se pokusí o sebevraždu, šikana provalí.¹⁸

Docela logicky se tedy nejkrutější šikany odehrávají tam, kde je oběť nucena žít společně s agresorem. Může se jednat například o výchovný ústav pro mládež, internáty, dětské

---

¹⁷ LOVASOVÁ, Lenka. Děti a jejich problémy: sborník studií. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2005, s. 66-67. ISBN 8023944827

¹⁸ KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, s. 39-40. ISBN 80-717-8513-X.

domovy. Velice rizikové jsou ale i delší společné pobyty např. na brigádách, zájezdy na hory atd.¹⁹

Léčba takto nemocné skupiny je velice obtížná, jelikož šikanu vzali jako běžnou normu všichni ve třídě (agresor i oběť) a nikdo se neopováží nic říct. Z toho vyplývá, že je prakticky nezjistitelná.

1.4 Formy šikany

Formy šikany můžeme rozdělit na **základní a neobvyklé**.

Základní formy šikany rozdělujeme:

podle typu agrese – prostředku - zde určujeme, zda-li se jedná o fyzickou, psychickou či smíšenou viz. kap. 1.2

podle věku a typu školy - šikana mezi předškoláky, žáky prvního stupně a druhého stupně, uční, gymnazisty..., šikana mezi vysokoškoláky

z genderového hlediska - chlapecká nebo dívčí šikana nebo různě kombinovaná mezi chlapci a děvčaty.

podle školy a jeho způsobu řízení - určíme o jakou školu, ústav se jedná, zdali má demokratické vedení nebo je vedení tvrdě autoritativní.

podle speciálních vzdělávacích potřeb aktérů - jestli jsou vedeny větší požadavky ze strany žáků pro jejich hendikep (neslyšící, nevidomý, tělesně postižení, mentálně retardovaní žáci apod.)²⁰

Diagnostikováním stupně, druhu a základních forem šikany vytváříme následný postup při řešení šikany.

Neobvyklé formy šikany

Tyto formy šikany nás mohou zcela překvapit a paralyzovat. Proto se musí v těchto případech postupovat zcela individuálně. Rozdělujeme je na:

- **šikanu ohrožující potřebu bezpečí pedagoga a život oběti** – většinou se jedná o extrémně brutální šikanu, ke které se učitel dostane úplně náhodou. Tehdy, kdy dojde k „linčování“ celou třídou, potažmo celou školou.

¹⁹ KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, s. 51. ISBN 80-717-8513-X.

²⁰ KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, s. 78. ISBN 978-807-3678-715.

- šikanu se změnou v základním schématu – prakticky jde o nějakou zvláštnost aktérů šikany.²¹

1.5 Agrese

Útočné chování jedinců slaví úspěch v mnoha filmech, které běží na televizních obrazovkách během celého dne. Chování hrdinů nejen však kladných, ale i záporných je pak přenášeno do mnoha všedních situací ve školách či ulicích. Můžeme říci, že každý člověk má v sobě určitou míru agresivity. Někdo má více, někdo méně. Pokud má člověk vyšší míru agresivity, kterou nedokáže ovládat a vyvíjí na druhou osobu nepřiměřený atak neboli agresivní chování, stává se agresorem. Cílem tohoto násilného jednání je méně či více ublížit svému protějšku.

V dnešní době můžeme násilí najít všude kolem nás. Ivo Čermák uvádí, že se agrese nejčastěji rozděluje na instrumentální a emocionální. Instrumentální je ta, která je předem připravená, za účelem dosažení určitého cíle. Přitom zranění druhé osoby je jen sekundární efekt. Emocionální agrese neboli zlostná, hněvivá, afektivní je spontánním vzplanutím či výbuchem emocí, přičemž agrese není prostředkem, ale cílem sama o sobě. Dále můžeme rozlišit agresi na přímou, nepřímou, verbální a fyzickou.²²

Podle teorie sociálního učení je agrese naučenou odpovědí. Což potvrzují výsledky manželů Glueckových, kteří zkoumali, jestli má agresivní chování otců vliv na jejich syny. Ve většině případů bylo potvrzeno, že z rodin, kde byl otec agresivní, byl následně agresivní i syn.²³

1.5.1 Agresor

Aby mohla šikana vzniknout, musí být nějaký útočník, tedy agresor a oběť. Agresor vždy však bude šikanovat tak, jak mu to dovolí okolí, potažmo sama oběť. Šikana většinou začíná právě psychickým atakem vůči své oběti, a pokud okolí vše toleruje nebo se dokonce přidá k agresorovi, šikana se rozvíjí a může přecházet v šikanu fyzickou. Není to však podmínkou. Jsou i případy, kdy fyzická šikana byla již od začátku jako primární.

²¹ KOLÁŘ, Michal. *Výcvik odborníků v léčbě šikany: sociální práce s kolektivy dětí a mládeže zasaženými šikanou*. Praha: Pražská vysoká škola psychosociálních studií, 2013, s. 81-82. ISBN 978-80-904748-2-6.

²² ČERMÁK, Ivo. *Lidská agrese a její souvislosti*. 1. vyd. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1998, s. 10-11. ISBN 80-902614-1-8.

²³ VÍZDAL, František. *Základy psychologie*. Brno: IMS Brno, 2009, s. 102-103.

Agresor mívá určité typické vlastnosti. Má snahu ovládat své okolí, má příznivý pohled na projevy nátlaku (většinou jde o fyzicky vyspělé osoby), vykazuje určité sklony k brutalitě, sobectví a samolibosti, mívá nedostatek lítosti, lidskosti a nepocituje pocit viny. V případě jeho potrestání zažívá pocit křivdy a nespravedlnosti.

„Většina násilníků vykazuje vysoký stupeň sebevědomí a ve společnosti ostatních dětí jsou oblíbeni a obdivováni. Ovšem pozor, v zoufalé snaze strhnout na sebe pozornost se iniciátorem šikany může stát i dítě nepříliš oblíbené, s nízkým sebevědomím, toužící po obdivu a uznání mezi spolužáky.“²⁴

Na základě Berkowitzova rozlišení reaktivní a instrumentální agrese můžeme popsat dva druhy agresorů: Emocionálně reaktivní a instrumentální.

Emocionálně reaktivní typ agresora - v tomto případě nevzniká agrese jako prostředek k dosažení cíle, ale proto, že se agresor nechá snadno vyprovokovat a to z jediného důvodu, že je emocionálně vznětlivý.

Instrumentální typ agresora – typické pro něj je, že agresí uplatňuje tehdy, když chce získat nějakou převahu moci či uspokojení svých potřeb. Dle Olweuse (1978) a jeho výzkumů vyplývá, že tento typ je představitelem tyрана v určité skupině, který si v kolektivu vybere oběť a šikaneje ji. Tihle tyraní nejsou úzkostní a netrpí pocity méněcennosti. Své útoky vytváří sami, nepotřebují provokační faktory. Jejich agrese je záměrná, bezcitná a své oběti si vybírají sami.²⁵ Oproti tomu Lovasová uvádí, že iniciátorem agrese může být i dítě méně oblíbené, které touží po obdivu a uznání.²⁶

Podle Michala Koláře můžeme rozlišit několik typů agresorů:

1. **Typ hrubý, primitivní, impulsivní** – jedná se o osobu, která používá šikanu k zastrahování oběti a vyžaduje od ostatních absolutní poslušnost. V mnoha případech se jedná o osoby, které žijí v domácnosti plné agresivity. Vidí to u svých vlastních rodičů a odtud si přenáší svou agresí na oběť a berou to jako úplně normální stav.
2. **Typ velmi slušný, kultivovaný** – jde o osobu se zvýšenou úzkostí, zahleděnou do sebe s pocitem své dokonalosti, v některých případech má sadistické tendence

²⁴ LOVASOVÁ, Lenka. Děti a jejich problémy: sborník studií. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2005, s. 70. ISBN 8023944827

²⁵ ČERMÁK, Ivo. *Lidská agrese a její souvislosti*. 1. vyd. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1998, s. 69-71. ISBN 80-902614-1-8.

²⁶ LOVASOVÁ, Lenka. Děti a jejich problémy: sborník studií. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2005, s. 70. ISBN 8023944827

v sexuálním pohledu. Příčinou bývá přílišná přísnost ve výchově od rodičů bez lásky.

3. **Typ srandista** – vyznačuje se vysokou sebedůvěrou, optimismem, je zábavný a výřečný. Svou oběť šikaneje pro pobavení ostatních a sebe. Snaží se vypíchnout humorné a zábavné věci.²⁷

1.5.2 Oběť

Můžeme říci, že každá skupina, třída má ve svém středu nějakého slabšího jedince, který je náchylnější k tomu, aby se stal obětí šikany. Nejčastěji jsou to právě ti nejslabší z nejslabších. Různě postižení, obézní, po operaci rozštěpu, děti s jinou barvou pleti a další. Velice dobrou kořistí pro agresory jsou osoby s vrozenou bojácností. Ta je viditelná a útočník po počátečních útocích, kdy se následná oběť nebrání, získává převahu a šikana nabývá na síle. Je to, jako by přímo vyzýval agresora k atakům.

„Oběti se však může při troše smůly stát kterékoli dítě.“²⁸

„Nemotora, nešika a bázlivec je dětmi vysmíván, ironizován a sociálně perzekuován a odtud už k šikaně není daleko.“²⁹

1.6 Popis programu MIŠ

Co je to MIŠ

MIŠ je zkratka prvního projektu v České republice, který se snažil nalézt řešení problému šikany. Celý název Minimalizace šikany vycházel z přesvědčení tvůrců tohoto projektu, že problém zvaný šikana lze na školách výrazně ovlivňovat přístupem. Vznik projektu iniciovala a financovala Nadace O2 (dříve nadace Eurotel). Jeho realizátorem bylo občanské sdružení AISIS, které se specializuje na obecně prospěšné a vzdělávací programy. Jeho odborným garantem a konzultantem je etoped a psychoterapeut Dr. Michal Kolář, autor knih *Skrytý svět šikanování ve školách* a *Bolest šikanování*. Dr. Kolář se problémem šikanování zabývá již dlouhá léta, proto byl jedním z garantů tohoto projektu. Tento projekt byl zahájen 30. srpna 2005 a ukončen 31. prosince 2007.

Hlavní cíle projektu

²⁷ KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, s. 86-87. ISBN 80-717-8513-X.

²⁸ KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, s. 87. ISBN 80-717-8513-X.

²⁹ HOŠEK, Václav. Šikana. HOŠEK, Václav. *Šikana a tělesná výchova* [online]. 2003. vyd. Dostupné z: www.sikana.cz/sikana_a_tv.html

Cílem projektu Minimalizace šikany bylo systémově zavést program proti šikaně, jehož autorem je Dr. Michal Kolář. Testování a vyladování účinnosti bylo prováděno v 17 vybraných školách. Byly to školy, které zkoušely pracovat podle Kolářových metod tak, aby mohly být tyto metody následně využity v kterékoliv škole v ČR.

Základní principy projektu

- Postupné nastartování procesů tvoření bezpečného prostředí ve školách.
- Dlouhodobé vzdělávání učitelů v této oblasti.
- Zavádění změn do škol za pomoci odborníků v oboru. Vytvoření bezpečného školního klimatu.

Jak projekt probíhal

- Výběr škol do projektu.
- Vyškolení 12 členného lektorského týmu a týmu konzultantů.
- Dotazníkové šetření výskytu šikany na školách.
- Proškolení pedagogů – ve 4 modulech formou víkendových workshopů zaměřených na bezpečné klima ve škole, řešení problémových situací, řešení šikany.
- Vytvoření krizových scénářů jednotlivých škol pro případ podezření nebo výskytu šikany.
- Systematická práce konzultanta se školou, pedagogickým sborem.
- Dotazníkové šetření mezi žáky na školách.
- Test efektivity vzdělávací části programu, zmapování úrovně vědomostí a postoje účastníků projektu.
- Dokončení metodiky tak, aby ji bylo možné předat dalším školám.
- Vytvoření programu pro vzdělávání lektorů.
- Konference na téma minimalizace šikany.
- Vyhodnocení projektu.³⁰

Hodnocení učitelky Mgr. Zdenky Matulové, která se účastnila projektu MIŠ. Se svou školou absolvovala všechny 4 víkendové moduly:

„V prvním únorovém modulu jsme byli nejprve rozděleni do skupin. Jednu skupinu tvořili vždy ředitelé ZŠ, další výchovní poradci s metodiky prevence, další skupiny běžní

---

³⁰ *Minimalizace šikany: shrnutí pilotního projektu : 2005-2007 : [informační a propagační brožurka]. 1. vyd. Kladno: Aisis, 2008, s. 6-7. ISBN 978-80-904071-2-1.*

učitelé. Nejprve jsme se v rámci naší skupiny seznamovali s ostatními členy a učili jsme se rozeznávat šikana x škádlení. Tvořili jsme pravidla našeho týmu a učili se chápat školu z různých pohledů – pohledem dítěte, rodičů, vedení, učitelů. Abychom jen nepracovali, byla naše činnost často proložena aktivitou, kterou jsme mohli použít kdykoliv ve výuce s dětmi. Večerní program byl společný pro všechny skupiny: diskuze, promítání filmů, aktivity na stmelení kolektivu, apod. V podobném rázu probíhaly všechny další moduly, až do května. Po absolvování projektu jsem byla nadšena, stejně jako většina mých kolegů. Píšu většina, protože někteří kolegové se rozhodli tuto akci sabotovat. Velice jsem se těšila, jak se naučíme pod vedením přiděleného konzultanta pracovat s konkrétními případy na naší škole. Mé očekávání nebylo nikdy naplněno. Konzultant se na naši školu nikdy nedostavil, nikdo nám nepomohl s tvorbou krizového scénáře. Dodnes ani nevím, jak byl projekt vyhodnocen a jak skončil. Proto si závěrem kladu otázku. Jak efektivní byl tento projekt, pokud nebylo splněno ani to málo, co nám bylo přislíbeno? Tedy pomoc, proškolení celého učitelského sboru, vytvoření krizového scénáře, konzultace, ...“ Mgr. Zdena Matulová

Hodnocení paní Mgr. Matulové je sice osobní, ale velice zajímavé a mimochodem koresponduje s výsledky odpovědí v mém dotazníku, zda učitelé a žáci ví, co je projekt MIŠ.

2 DŮVODY VZNIKU ŠIKANY

Žáci mají své idoly, napodobují je, vidí v nich svůj vzor. I agrese v televizi může sloužit jako vzor hodný napodobení. Po revoluci v roce 1989 se uvolnila cenzura pořadů a v televizi se začalo objevovat daleko více filmů s agresivním chováním. Napodobování agresivního chování se někdy stane u dítěte součástí jeho kognitivní výbavy a je připraveno ho použít, i když není vzor přítomen. Dítě se tedy bude chovat v momentech, které se budou shodovat se situací v televizi podobně. V domnění, že je to správné. Je tedy jasné, že se se šikanou setkal každý z nás.³¹

Položme si otázku. Může za vznik šikany pouze agresor? Ne. Je daleko víc podnětů a důvodů, které vedou ke vzniku šikany. Mnohé z nich nejsou patrné na první pohled, ale mají skrytou podobu, a proto při jejich odhalení potřebujeme jít do hloubky problému. Důvody vzniku šikany jsou často odhaleny již v počátku výchovy dítěte, tedy v rodinné výchově.

2.1 Rodinné prostředí

Mnoho odborníků odhaduje, že vznik agresivního chování má svůj původ již v počátku života jedince. Každý má v počátku dané určité dispozice vznětlivosti a impulsivity. Ty však samy o osobě nejsou důvodem k agresivitě, ta vzniká právě prostředím, ve kterém se dítě nachází. Jednou z nejčastějších a nejzávažnějších příčin je nesprávná výchova v prvních letech života dítěte. Negativní důsledky na dítě má např. citový chlad, přílišná tvrdost, ponižování, ukládání nepřiměřených až brutálních tělesných trestů, apod. Další příčinou vzniku je tolerance násilí dětí, jichž se ve školce nebo na hřišti dopouštějí jejich děti. Ba naopak jsou pochváleny za to, že jsou schopny si zjednat respekt. Rodiče to vidí jako normální prostředek k dosažení cílů. V poslední době se ukazuje, že rozdílná sociální postavení rodin jsou také jednou z příčin šikany. Rodiče se dětem moc nevěnují a nahrazují to astronomickým kapesným. Děti si poté myslí, že si mohou vše koupit.³²

2.2 Školní prostředí

Šikana se ve školním prostředí pravděpodobně vyskytuje od počátku školy samé. Běžné škádlení mezi žáky je úplně normální, pomáhá ke zdravé soutěživosti mezi žáky. Ale

³¹ ČERMÁK, Ivo. *Lidská agrese a její souvislosti*. 1.vyd. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1998, s. 93. ISBN 80-902614-1-8.

³² ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995, s. 33-34. Pedagogická praxe. ISBN 80-717-8049-9.

pozor, může přejít až k šikaně samé. A to tehdy, pokud je škádlení jednostranné a danému žákovi to již není příjemné. Podle vlastní zkušenosti mohou říci a jen souhlasit s Pavlem Říčanem, že asi nejvíce je možné upozorovat šikanu v tělesné výchově. Mnoho učitelů se zhlédlo v drsnější mužné výchově tak, že si žák musí sáhnout na dno svých sil. Tady však musí být přátelské, gentlemantské vztahy. Nepatří sem zbabělé osočování či napadání sobě slabšího. Napadání slabšího ale šikanou již je. Právě v tělesné výchově si může učitel nejvíce všimnout, že je někdo otloukánekem třídy.³³

Pavel Říčan uvádí několik příčin vzniku šikany: tlak kolektivu, touha po moci, krutost a zvědavost. A tohle vše jsou motivy, které jsou nejvíce se vyskytující i ve školním prostředí.

Tlakem kolektivu je žák nucen, aby neukázal své slabosti, aby byl tvrdý. Ten pak chce demonstrovat svoji mužnost a **touhu po moci** tím, že ovládá někoho jiného, slabšího. Vládnutím může uspokojit své potřeby, ale může to být i jen to, že se cítí dobře, když ho může ovládat. **Krutost** je také velice neoblíbená vlastnost, těžko si připouštíme totiž, že i nám někdy působí potěšení, že někdo trpí. Zvláště děti mají menší zábrany a nedokážou se vcítit do bolesti druhého. **Zvědavost** je vlastnost, kterou zkouší, co všechno je schopen jiný žák udělat ze strachu, kam až se může ponížit.

2.3 Šikana jako nemoc

Šikanu přirovnává Kolář k viru, který stále bují a roste a pokud se neléčí v počátku, je velice obtížné najít lék k nápravě. Šikanu též nazývá jako nemoc skupinové demokracie. Ve své knize uvádí trojrozměrný pohled na onemocnění šikanou a to jako

- Šikanování jako nemocné chování
- Šikanování jako závislost
- Šikana jako porucha vztahů ve skupině³⁴

Avšak najít šikanu nebo rozpoznat šikanu v kolektivu je pro laika velice obtížné. Je důležité si všimnout nepřímých znaků šikany. Šikana je skrytá, neděje se zjevně, ale v jejím rámci se mohou objevovat některé projevy, které něco signalizují. Málokdo dokáže číst varovné signály, jenž vysílají žáci prosící tímto o pomoc. Záleží právě na učiteli, jaké má

³³ ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995, s. 25. Pedagogická praxe. ISBN 80-717-8049-9.

³⁴ KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, s. 27-35. ISBN 80-717-8513-X.

schopnosti se vcítit do situací a jak vnímá bezpráví. Dále je důležité mít dost elánu a vnitřní síly se pustit do boje s tímto onemocněním.³⁵

Jedním z rozměrů, který je vnějšimu pohledu nepřístupný, je **šikanování jako závislost**. Jde o vzájemnou vazbu mezi obětí a agresorem. Je zde ukázána lidská vlastnost skrýt svůj strach a využít strachu toho druhého. Pro agresora se stane lékem proti strachu právě ovládnutí, znásilňování a lámání vůle oběti. V určitém momentu může dojít k prolomení křehké obrany oběti. Dochází k identifikaci s agresorem, oběť považuje agresora za kamaráda, obdivuje ho a poslouchá na slovo. V tuto chvíli je oběť již bezmocná, je zlomená a udělá vše, co po něm bude agresor chtít. Např. to, aby něco ukradla, udělá jako loutka. Jedním z dalších pohledů je onemocnění celé skupiny. Vztahy ve skupině mají svoji vnitřní dynamiku a svůj zákonitý vývoj.³⁶ Poruchy vztahů ve skupině jsou již popsány v pěti stádiích onemocnění, viz kap. 1.3.

---

³⁵ FOJTÍKOVÁ, Zuzana. Nemoc zvaná šikana. In: *Minimalizace šikany* [online]. 6/2005 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.minimalizacesikany.cz/media-o-sikane/94-nemoc-zvana-sikana>

³⁶ KOLÁŘ, Michal. *Výcvik odborníků v léčbě šikany: sociální práce s kolektivy dětí a mládeže zasaženými šikanou*. Praha: Pražská vysoká škola psychosociálních studií, 2013, s. 31-45. ISBN 978-80-904748-2-6.

3 NÁVRH ŘEŠENÍ

Objevit šikanu a nalézt řešení šikany není lehké. Jedná se o složitý úkol, který by měl být řešen zejména prevenčně a to na každé škole, jelikož pokud šikana nevznikne anebo je jí zabráněno již v zárodku včasným odborným zásahem, není potřeba hledat řešení. Pokud však šikana již vznikla, je potřeba analyzovat stav skupiny. Musíme totiž vycházet z toho, v jakém stádiu se nachází (jak je rozvinuta) a podle toho postupovat. K tomu je potřeba tým odborně proškolených učitelů, kteří dokážou řešit šikanu individuálně. To měl být právě úkol projektu MIŠ, který měl vyškolit většinu učitelů našich škol. Bohužel se tak nestalo.

3.1 Postup při řešení šikany

Pavel Říčan a Michal Kolář se ve svých knihách shodují v doporučení, že pokud učitel začne mít podezření dle přímých či nepřímých známek šikany, že ve třídě není dobrá atmosféra, že by se mohla ve třídě šikana vyskytovat, je nutné, aby začal hledat řešení. Nepřímými ukazateli je chování nebo vzhled dítěte a přímými ukazateli je chování okolí vůči dítěti. Většinu případů řeší třídní učitel a právě tady může neproškolený učitel ve snaze dobře vyřešit problém, udělat více škody než užitku. Podle Pavla Říčana musíme pamatovat na čtyři základní zásady správného vyšetřování a to:

- „chránit zdroj informací a neprozradit ho
- prozradit co nejméně o tom, co už víme a zejména neprozradit, co nevíme
- vyslechnout oběť, agresora a svědky zvlášť a až potom výpovědi porovnat
- všechny výpovědi důkladně zaznamenat“³⁷

Pokud někdo z pedagogů chce léčit skupinu nemocnou šikanováním, je nutné, aby nahlédl do života takto nemocné skupiny. Pokud se pokusí někdo řešit porušené vztahy ve skupině jen tak, i když v dobré snaze, je to odborně nepřijatelné. Dále je velice důležité znát rozložení sil a vztahů ve skupině. Ke zmapování skrytého života skupiny si pomůžeme prostřednictvím skupinové diagnostiky. Ta je potřeba pro vytvoření plánu léčebné terapie.³⁸

³⁷ ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995, s. 51. Pedagogická praxe. ISBN 80-717-8049-9.

³⁸ KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, s. 172. ISBN 80-717-8513-X.

Při zjištění šikany je nejdůležitější uchránit oběť před dalším hrubým násilím. Třeba i tím, že zůstane před vyšetřením několik dní doma. Nejsou však vhodné přehnané projevy soucitu vůči oběti.

Dále je to analýza agresora, jeho dosavadního chování, rodinného prostředí. V méně závažných případech je možné řešení domluvou a tlakem na agresorovo vcítění se do oběti. Domluva by měla obsahovat i výhrůžku trestu. Souhlasím s Pavlem Říčanem, že je možné použít toto řešení jen u mírných prohřešků.

Dalším důležitým prvkem v řešení šikany je jednání s rodiči agresorů. To by měl v závažných případech vést většinou ředitel školy. Ve většině případů rodiče své děti hájí a nechtějí spolupracovat. V závěru je důležité se pokusit navrhnout společný postup a výsledek zaznamenáme. Rodiče oběti je důležité ujistit, že škola udělá maximum. K ústupu má být donucen zejména agresor.³⁹

První a druhý stupeň šikany (viz. kap. 1.3) by tedy měli zvládnout osoby prvního kontaktu tedy třídní učitelé, metodici školní prevence atd.

Vyléčit třetí stádium však již vyžaduje specializovaný program proti šikaně vedený odborníky z venčí. V případě čtvrtého a pátého stupně je nutné nejdříve rozbít nemocnou skupinu a až poté nastavit léčebný program šikany. Výzkum Salmivalliho ve Finsku v roce 1996 jasně ukázal, že šikanování je silně posíleno vrstevníky, kteří přijímají šikanu jako běžnou součást denního života.⁴⁰ Vaillancourt uvádí, že dokud jsou normy takto upravené vrstevníky, je velice pravděpodobné, že šikana bude stále neovladatelná.⁴¹ Pomoc z venčí je však potřeba i v komplikovaných počátečních šikanách.

Michal Kolář sestavil šest skupin scénářů řešení šikany, dle kterých se určuje, co může a měla by zvládnout škola sama a ve kterých scénářích je již potřeba zavolat pomoc zvenčí. Je třeba ale podotknout, že škola musí být na tyto scénáře připravena a odborně proškolená. Nic totiž „nepotěší“ žáky víc jak hystericky panický pedagog.

Scénáře, které by měla škola zvládat sama

- První pomoc pro obyčejnou počáteční šikanu

³⁹ ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995, s. 55-59. Pedagogická praxe. ISBN 80-717-8049-9.

⁴⁰ SWEARER, Susan M., et al. What can be done about school bullying? Linking research to educational practice. *Educational Researcher*, 2010, 39.1: s. 40.

⁴¹ SWEARER, Susan M., et al. What can be done about school bullying? Linking research to educational practice. *Educational Researcher*, 2010, 39.1: s. 40.

- Celková léčba pro řešení prvních dvou stadií šikanování, pomocí RTP - Rámcového třídního programu

Scénáře, kdy potřebuje škola pomoc zvenku

- První pomoc pro komplikovanou počáteční šikanu.
- První pomoc (krizové scénáře) pro obyčejnou pokročilou šikanu.
- První pomoc (krizové scénáře) pro komplikovanou pokročilou šikanu. (Patří sem např. výbuch skupinového násilí, tzv. školní lynčování).
- Celková léčba pro třetí stadium šikanování s běžnou i komplikovanou formou, ZIP Základní intervenční program (u organizovaných šikan, od třetího stadia vždy v kombinaci s první pomocí).⁴²

Po vyšetření a potrestání viníků je důležité pro nápravu vztahů ve třídě zapojit a pracovat se všemi žáky. Velice důležité je se vypořádat i s traumaty těch žáků, kteří jen přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina či menšina) apod.⁴³

3.2 Prevence

Prevence znamená vybudování ucelené ochrany dětí před týráním spolužáků. Metodický pokyn ministerstva školství mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany stanoví konkrétní pravidla prevenci šikany. Tento pokyn stanovuje tyto základní povinnosti školy a učitelů.

„Všechny školy a školská zařízení mají proto povinnost předcházet všem náznakům agresivity a všem způsobům šikanování mezi žáky a svěřenci. Šikanování nesmí být pracovníky školy v jakékoliv formě akceptováno. Šikanování se ve své zárodečné formě vyskytuje prakticky na všech školách. Probíhá nejčastěji mezi žáky ve stejné třídě či výchovné skupině a odehrává se v době přestávky, cestou do školy a ze školy nebo v době osobního volna.“⁴⁴

⁴² KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, s. 169. ISBN 978-807-3678-715.

⁴³ *Metodický pokyn k prevenci a řešení šikanování*. [online], Čj.:28 275/2000-22. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit. 2014-02-07]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/8272_1_1/

⁴⁴ *Metodický pokyn k prevenci a řešení šikanování*. [online], Čj.:28 275/2000-22. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit. 2014-02-07]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/8272_1_1/

Jelikož podaří-li se omezit či odstranit šikanu na školách, ubude vandalizmu, zlepší se celková atmosféra, kázeň a pořádek na škole. Děti budou více spokojeni se svým pobytem ve škole.⁴⁵

Někteří učitelé zaujímají postoje takové, kterými se zbavují povinnosti aktivně zasáhnout. V mnoha případech to znamená nedostatek teoretické průpravy a praktických zkušeností. S tím co vše šikana obsahuje (příčiny, průběh, důsledky) by měli být seznámeni všichni žáci, učitelé, vychovatelé, výchovní poradci a ředitelé. Každý by měl vědět, že to není jen neškodná legrace a zábava, ale že má šikana dopad jak na oběť, tak i na agresora.

Prevenici můžeme rozdělit na prevenci primární a sekundární.

Prevence primární se uplatňuje tam, kde k šikaně zatím nedošlo. Jde zejména o výchovu harmonické osobnosti dítěte, o informovanost dětí, rodičů i široké veřejnosti o problematice šikany, o preventivních opatřeních a aktivitách ve školách. Např. prevence ve třídních hodinách učitelů se mají zaměřit na rozvíjení pozitivních vztahů ve skupině. Žáci jsou během nich seznamováni s tím, co je a není šikana, co je a co není bonzování, jakým způsobem se zastat oběti a jak mají vyhledat pomoc dospělého.⁴⁶

Prevence sekundární se uplatňuje tam, kde se již šikana vyskytuje. Snaží se o nápravu a zamezení opakovanému objevení se šikany. Jedná se o včasnou diagnostiku, okamžité vyšetření šikany, pedagogická opatření (ochrana obětí před dalším násilím, rozhovor s rodiči obětí, jednání s rodiči agresorů, komunikace s ostatními rodiči, jednání s kolektivem třídy), výchovné práce s agresory.⁴⁷

Michal Kolář sestavil 13 komponent školního programu proti šikanování, který se nachází v metodických pokynech ministerstva školství mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany.

- zmapování situace-analýza (před, po a v průběhu programu)
- motivování pedagogů pro změnu
- společné vzdělávání a supervize všech pedagogů

---

⁴⁵ ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995, s. 45. Pedagogická praxe. ISBN 80-717-8049-9.

⁴⁶ *Minimalizace šikany: shrnutí pilotního projektu : 2005-2007 : [informační a propagační brožurka]*. 1. vyd. Kladno: Aisis, 2008, s. 45. ISBN 978-80-904071-2-1.

⁴⁷ BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Vyd. 1. Praha: ISV nakladatelství, 2003, s. 78. Pedagogika (ISV nakladatelství). ISBN 8086642089.

- užší realizační tým (ředitel, zástupci třídních učitelů, školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog atd.)
- společný postup při řešení šikany
- primární prevence v třídních hodinách
- primární prevence ve výuce
- primární prevence ve školních i mimoškolních programech mimo vyučování
- ochranný režim (demokraticky vytvořený smysluplný školní řád, účinné dohledy učitelů)
- spolupráce s rodiči (vhodný způsob seznámení s nekompromisním bojem školy proti šikaně, například na webových stránkách, pomocí informativního dopisu a při třídních schůzkách)
- školní poradenské služby
- spolupráce se specializovanými zařízeními
- vztahy se školami v okolí (domluva ředitelů na spolupráci při řešení šikany, kdy se jí účastní žáci z různých škol).⁴⁸

Velice důležitým prvkem prevence je i vzdělávání žáků v oblasti šikany. Vzdělávání by mělo probíhat jak v třídních hodinách, tak i ve výuce. Žák by měl být dobře informován o tom, co je šikana a co je škádlení. Dále by měl každý žák vědět, že škola bude tvrdě trestat jakýkoli projev šikany. Měli by si být jisti, že pokud se jim něco stane a obrátí se o pomoc, bude jim tahle pomoc zajištěna.

---

⁴⁸ KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, s. 259. ISBN 978-807-3678-715.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÁ OTÁZKA

Deskriptivní studie na vybraných školách

Mým výzkumným záměrem je zmapovat pohledy na šikanu a to ve dvou hlavních rovinách. 1. rovina jsou učitelé versus žáci a 2. rovina je městská škola versus škola na vesnici.

Stanovil jsem si základní výzkumné otázky

- **1) Jaké množství žáků se na vybraných školách se šikanou setkalo?**
  - Forma šikany
  - Místo šikany

- **2) Jaká je úroveň informovanosti o šikaně na vybraných školách?**
  - Subjektivní zhodnocení informovanosti
  - Zdroje informací (kde berou)
  - Znalost MIS

- **3) Jaké jsou subjektivní názory na vznik šikany?**

Pomocí několika otázek na začátku jsem si demograficky rozdělil respondenty na žáky a učitele. Následně žáky na dvě věkové skupiny, poté na děvčata a chlapce. Učitele jsem si rozdělil na muže a ženy a podle délky praxe. Dále byli všichni ještě rozděleni podle umístění školy na městské a vesnické. Tohle rozdělení nám dávalo možnost porovnávání názorů, pohledů a výskytů šikany na sledovaných školách.

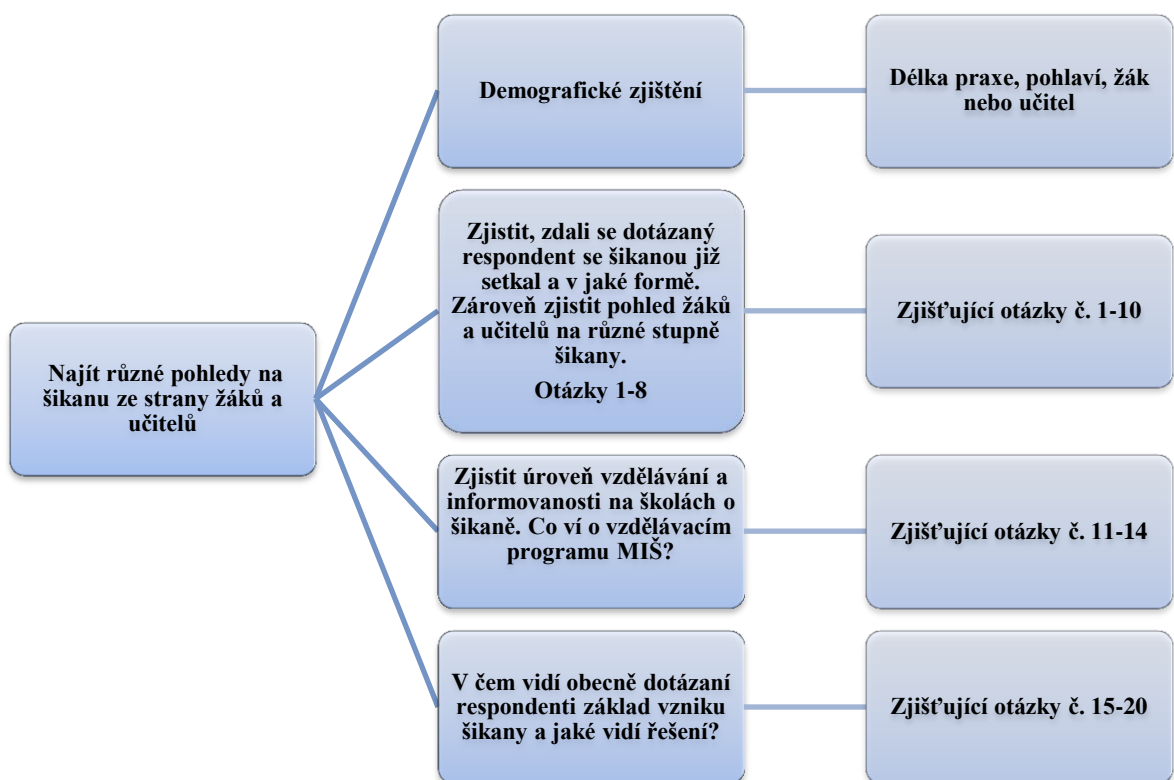
Ad 1) V těchto otázkách je mou snahou zjistit, zdali se dotázaný respondent se šikanou již setkal a v jaké formě. Z otázek v dotazníku mělo být patrné na jakých školách (vesnických či městských) se šikana vyskytuje častěji. Jaké šikany se žáci a učitelé nejvíce bojí. Na každého působí strach jinak. Někdo se bojí toho, že ho někdo pomluví, ale nebojí se rány a naopak. Dvě otázky jsem zaměřil na to, jak by žáci a učitelé reagovali, pokud by se setkali náhodně se šikanou verbální a fyzickou.

Ad 2) Otázky slouží ke zjištění úrovně vzdělávání o šikaně a také o informovanosti na školách o šikaně. A jak a kde jim byly tyto informace sděleny. V roce 2005 byl za podpory

Nadace O2 zahájen projekt MIŠ (minimalizace šikany) a jelikož se jednalo o projekt, který měl být přenesen do většiny škol, položil jsem jednu otázku, jestli děti a učitelé vědí co je to MIŠ.

Ad 3) V poslední základní otázce se ptám, jaké jsou subjektivní názory na vznik šikany. Mou snahou bylo zjistit, v čem spatřují obecně dotázaní respondenti základ vzniku šikany a jaké vidí řešení. Je také otázka, zdali se cítí žáci ve škole v bezpečí, zdali věří svému okolí a pokud by k výskytu šikany došlo, jestli by si s tím okolím bylo schopno poradit a šikaně zamezit.

V následném obrázku, ukazují konceptualizaci záměru mého výzkumu.

Obrázek 1: Rozbor výzkumné otázky

5 METODA

Předmětem mého výzkumu byli subjektivní názory učitelů a žáků na školní šikanu. Vzhledem k povaze výzkumných otázek jsem se rozhodl v praktické části mé práce pro metodu kvantitativního výzkumu – dotazníkové šetření. Výzkumným souborem jsou děti a učitelé vybraných základních škol. Dotazník jsem vytvořil tak, aby byl stejný jak pro děti, tak pro dospělé a mohlo se udělat porovnání mezi respondenty.

V dotazníku se snažím pokládat otázky cíleně tak, abych zjistil, zdali mají na problém šikany tyto dotazované skupiny stejné nebo rozdílné pohledy.

5.1 Výzkumný soubor

Ve svém výzkumu jsem se zaměřil na 3. základní školy a to jednu ve velkém městě, dvě na vesnici. Dotazované děti z druhého stupně základní školy byli rozděleni do dvou skupin: 6. a 7. třída, 8. a 9. třída. Z vyučujících to byli učitelé 2. stupně základní školy. Celkově odpovídalo na dotazník 196 respondentů, z toho 38 učitelů a 158 žáků.

5.2 Sběr dat

Dotazování patří mezi nejběžnější a nejvíce používanou metodu sběru dat. Díky této metodě jsem získal velké množství dat a věřím, že díky vysvětlení otázek, svou přítomností a zachováním anonymity při vypisování dotazníku jsem dosáhl dostatečné pravdivosti v odpovědích respondentů.

Při vytváření dotazníku je potřeba mít dostatek informací o zkoumané problematice. Snažil jsem se tedy vyhledat a prostudovat literaturu pojednávající o problému šikany na základních školách, internetové články a již provedené výzkumy. Poté jsem si položil výzkumné otázky, na které jsem hledal odpovědi.

Nejdříve jsem provedl ověření dotazníku na vzorku respondentů na zkoušce tanečního souboru u dětí 13-14 let, které mně mělo dopomoci odhalit slabiny dotazníku. Vzorkový dotazník vyplnilo 10 oslovených dětí a plně mu porozuměly. Dotazník byl tedy vytvořen do konečné podoby (příloha č. 1). V této fázi bylo důležité vybrat vhodné a ochotné školy, které budou spolupracovat. Vybral jsem čtyři základní školy. Z toho dvě městské a po jedné z větší a menší vesnice (obce). Jedna brněnská škola spolupráci odmítla, ostatní tři školy moji žádost o spolupráci přijali. O svých respondentech z řad dětí a učitelů jsem měl jasnou představu. Jednu skupinu tvořili žáci 6. a 7. tříd, druhou žáci 8. a 9. tříd a třetí

skupinu učitelé, vesměs z druhého stupně ZŠ. Dotazník jsem tedy rozdál na základní školy do Ratíškovic, Dambořic a Brna. U většiny jsem byl přítomen a dohlížel nad tím, aby dotazník vyplnil každý sám a zachoval tak vážnost dotazníku. Všem jsem vysvětlil, na co bude dotazník použit, že je anonymní a že se nikdo nedoví, co kdo vyplnil. U některých učitelů jsem se však překvapivě setkal s neochotou spolupracovat a cokoli vyplňovat. Někteří však byli naopak velice přívětiví a o výsledky se velice zajímali. Na závěr jsem všem vždy poděkoval za spolupráci.

Dotazník jsem se snažil vytvořit tak, aby děti a dospělí pochopili otázku a následně dokázali najít odpověď z nabízených řešení. Celý dotazník obsahoval 20 položek, z toho bylo 18 uzavřených, jedna polo-uzavřená, která mimo nabízených odpovědí nabízí i vlastní odpověď a jedna otevřená s vlastní odpovědí.

5.3 Způsob zpracování dat

Zpracování dat proběhlo v PC programu Microsoft Excel, pro deskripci bylo využito procentuální vyjádření popřípadě grafické znázornění.

6 VÝSLEDKY

Zjištěná data jsou hodnocena procentuálním rozložením.

6.1 Respondenti

- děti

Celkově se výzkumu zúčastnilo 158 dětí ze tří různých škol v rozmezí 6. a 9. třídy. Z toho bylo 84 chlapců a 74 dívek. Tedy rozložení bylo 53% chlapců a 47% dívek.

Věkově jsou rozděleni na 6. a 7. třídu a 8. a 9. třídu.

Tabulka 1: Rozptyl dětí

Třídy	Pohlaví		Celkem
	chlapci	dívky	
6.-7. třída	46	40	86
8.-9. třída	38	34	72
celkem	84	74	158

- učitelé

Celkově se zúčastnilo 38 učitelů ze tří škol s různou délkou praxe v oboru. Z toho bylo 10 učitelů a 18 učitelek. Tedy procentuální rozložení 26% mužů a 74% žen.

Tabulka 2: Rozptyl délky praxe učitelů

Délka praxe	Pohlaví		Celkem
	Učitelé	Učitelky	
do 5 let	3	3	6
6-15 let	3	11	14
více jak 15 let	4	14	18
celkem	10	28	38

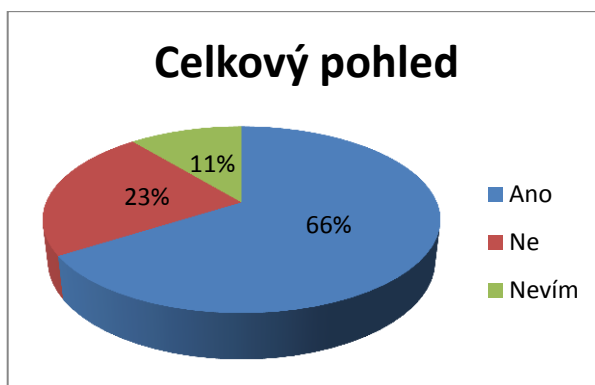
6.2 Dílčí výsledky

Mou snahou bylo zjistit, zdali se dotázaný respondent se šikanou již setkal a v jaké formě. Zároveň zjistit pohled žáků a učitelů na různé stupně šikany. Zjistit úroveň vzdělávání a informovanosti na školách o šikaně. Co ví všichni o vzdělávacím programu MIŠ. V čem vidí obecně dotázaní respondenti základ vzniku šikany a jaké vidí řešení.

6.2.1 Jaké množství žáků na vybraných školách se setkalo se šikanou?

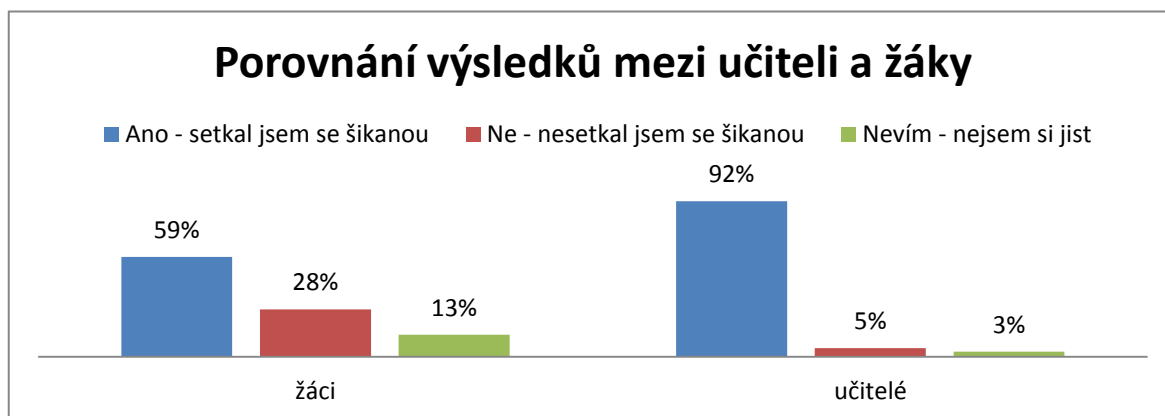
Cílem bylo zjistit míru výskytu šikany na jednotlivých školách a formy její aplikace.

Cílem otázky číslo 1 bylo, zdali se respondenti vůbec setkali se šikanou mezi žáky. Na položku odpovídalo 196 dotázaných (učitelů a žáků) tedy 100%. Z celkového počtu uvedlo 66% osob, že se osobně se šikanou již setkalo, 23% že ne a 11% že neví.

Obrázek 2: Ukazuje v %, kolik respondentů se již setkalo se šikanou

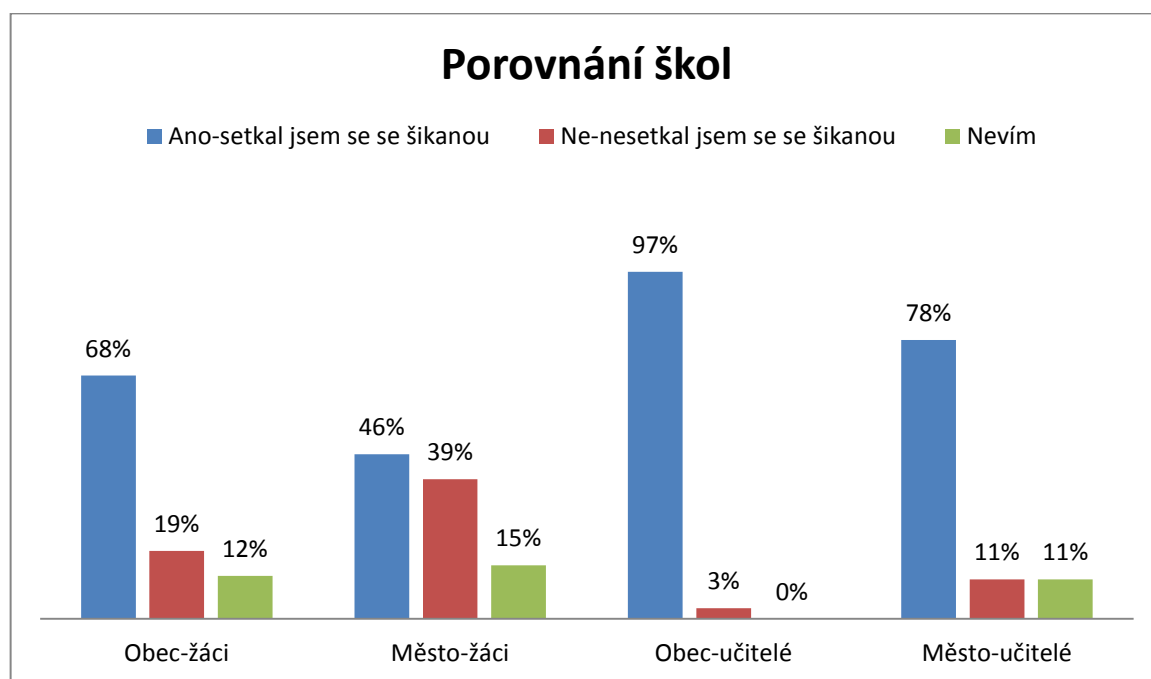
Z toho uvádí 59% žáků, že se se šikanou setkalo, 28% že ne a 13% neví. U učitelů je poměr 92% že ano, 5% že ne a 3% uvedlo že neví.

Obrázek 3: Ukazuje porovnání mezi učiteli a žáky v %, kdo se osobně setkal se šikanou

Tabulka 3: Pohled na školy v otázce, kdo se již setkal se šikanou

Místo	Ano		Ne		Nevím		Celkem	
	N	%	N	%	N	%	N	%
obec-Dambořice	23	49%	15	32%	9	19%	47	100%
obec-Dambořice	8	89%	1	11%	0	0%	9	100%
obec-Ratiškovice	44	86%	4	8%	3	6%	51	100%
obec-Ratiškovice	20	100%	0	0%	0	0%	20	100%
Město-Brno žáci	28	46%	24	39%	9	15%	61	100%
Město-Brno učitelé	7	78%	1	11%	1	11%	9	100%

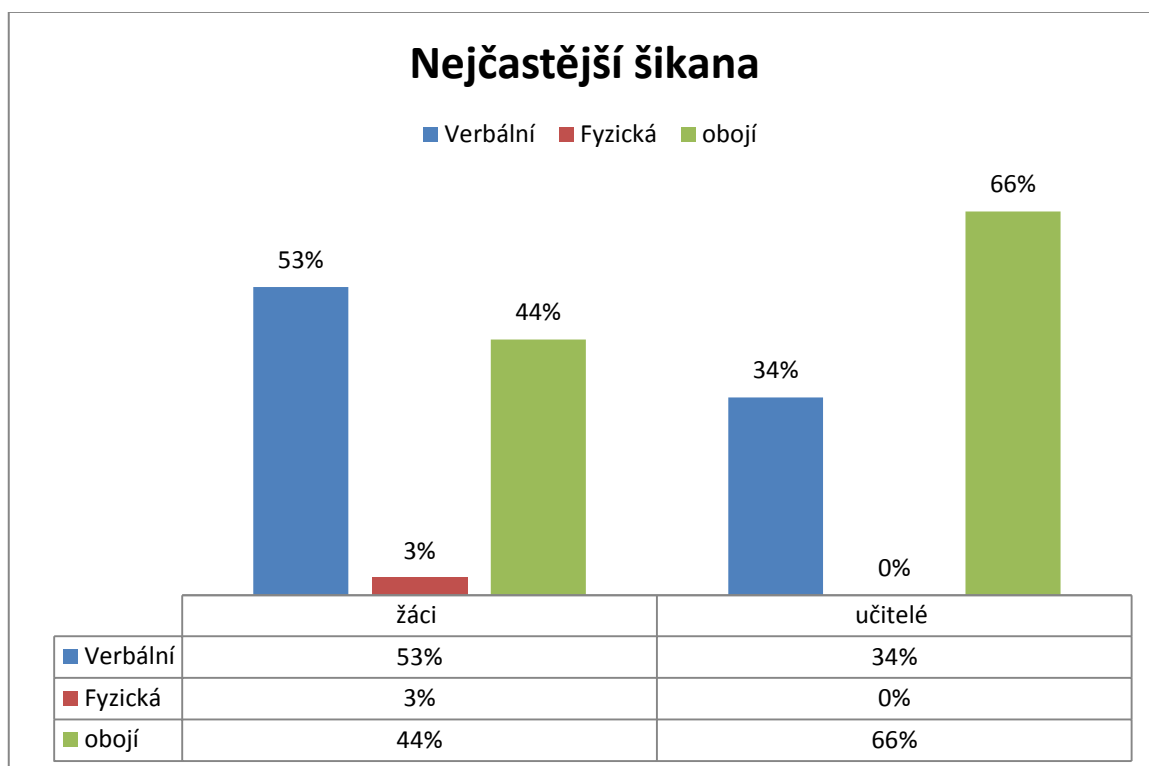

Obrázek 4: Ukazuje porovnání mezi školami kolik % dětí a učitelů se setkalo se šikanou

Otázka č.2 O jakou se jednalo šikanu?

Pokud respondent odpověděl v otázce č. 1 „NE“ nebo „Nevím“ pokračoval v dalších otázkách, až od otázky č. 7. Na tuto otázku odpovídalo 94 žáků a 35 učitelů. Žáci odpověděli, že jen s verbální šikanou se setkali v 53% , jen s fyzickou ve 3% a s oběma ve 44%. Zprůměrováním vychází, že převládá šikana verbální s 67% nad fyzickou, se kterou se setkalo 33% žáků. Učitelé odpověděli, že jen s verbální šikanou se setkali v 34%, čistě jen s fyzickou se nesetkal nikdo a s oběma z nich 66%. Zprůměrováním vychází, že převládá šikana verbální s 60% nad fyzickou, se kterou se setkalo 40% učitelů.

Zprůměrováním všech výsledků vychází, že převládá šikana verbální s 65% nad fyzickou, se kterou se setkalo 35% osob, jenž se setkalo se šikanou.

Obrázek 5: Porovnává, se kterou šikanou se nejčastěji setkali jak učitelé tak žáci

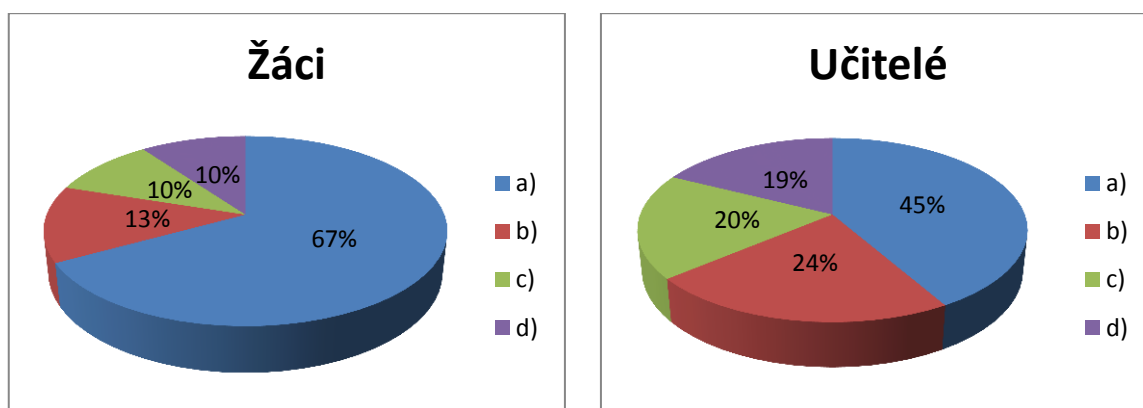
Otázka č.3 Pokud se jednalo o verbální šikanu, jaká forma byla nejčastěji prezentována. Respondenti mohli uvést více možností.

Žáci v 88 (67%) případech ze 132 uvedených označili nadávky, urážení a zesměšňování za nejčastější způsob verbální šikany, na druhém místě v 17 (13%) případech uváděli rozšiřování pomluv, posměšných kreseb či básní atd. viz tab.

Učitelé ve 31 (45%) případech z 69 uvedených označili nadávky, urážení a zesměšňování za nejčastější způsob verbální šikany. Na druhém místě ve 21 (20%) případech uváděli rozšiřování pomluv, posměšných kreseb či básní atd. viz tab. č.4

Tabulka 4: Nejčastější způsob verbální šikany

	Pokud se jednalo o verbální šikanu, jaká forma byla nejčastěji prezentována	Žáci		Učitelé	
		ks	v %	ks	v %
a)	Různé nadávky, urážení a zesměšňování	88	67%	31	45%
b)	Rozšiřování různých pomluv, posměšných kreseb či básní	17	13%	21	24%
c)	Neodpovídání na pozdrav, otázky, úplná ignorace	14	10%	10	20%
d)	Ostatní se nezastali spolužáka, který byl neprávem obviněn z něčeho, co udělal někdo jiný	13	10%	7	19%

Obrázek 6: Ukazují podle tab. 4 porovnání nejčastějších způsobů verbální šikany

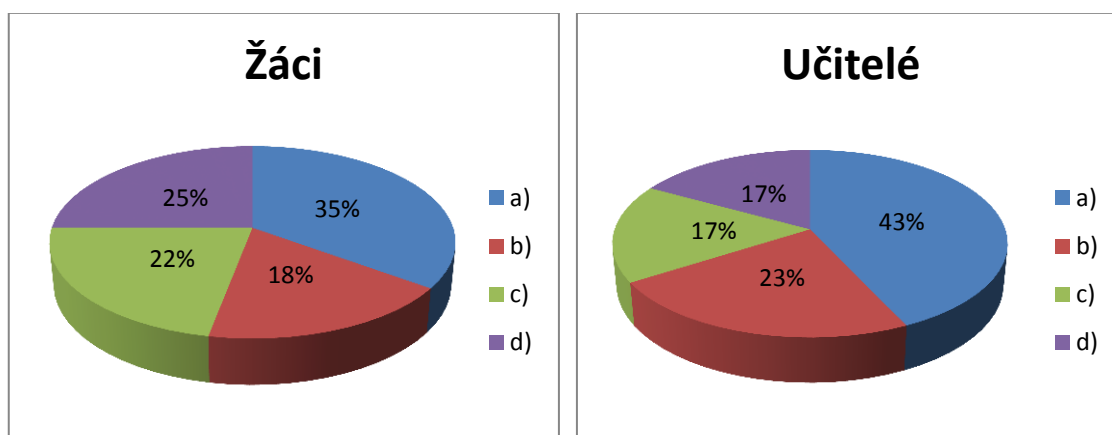
Otázka č.4 Pokud se jednalo o fyzickou šikanu, byla nejčastěji prezentována. Respondenti mohli uvést více možností.

Žáci v 28 případech ze 79 uvedených označili za nejčastější způsob fyzické šikany kopání, fackování, škrcení své oběti, na druhém místě ve 20 případech uváděli, že někdo odmítnul splnit požadavky spolužáka (jeden druhého nechce pustit do dveří) atd. viz tab.

Učitelé ve 20 případech ze 47 uvedených označili za nejčastější způsob fyzické šikany kopání, fackování, škrcení své oběti, na druhém místě v 11 případech, že jeden z žáků navádí a posílá jiné, aby ubližovali spolužákovi kopáním, fackováním, škrcením, ničením jejich věcí atd. viz tab. č.5

Tabulka 5: Nejčastější způsob fyzické šikany

	Pokud se jednalo o fyzickou šikanu, byla nejčastěji prezentována	Žáci		Učitelé	
		N	%	N	%
a)	Bez navádění ubližoval kopáním, fackováním, škrcením	28	35%	20	43%
b)	Jeden z žáků navádí a posílá jiné, aby ubližovali spolužákovi kopáním, fackováním, škrcením, ničením jejich věcí.	14	18%	11	23%
c)	Někdo zamezoval spolužákovi v jeho vytyčeném cíli. Např. nedovolil spolužákovi, aby si sednul do lavice.	17	22%	8	17%
d)	Někdo odmítnul splnit požadavky spolužáka. Např. žák nechce na požádání ustoupit ze dveří a pustit svého spolužáka, když chce odejít ze třídy na WC.	20	25%	8	17%
	Celkem:	79	100%	47	100%

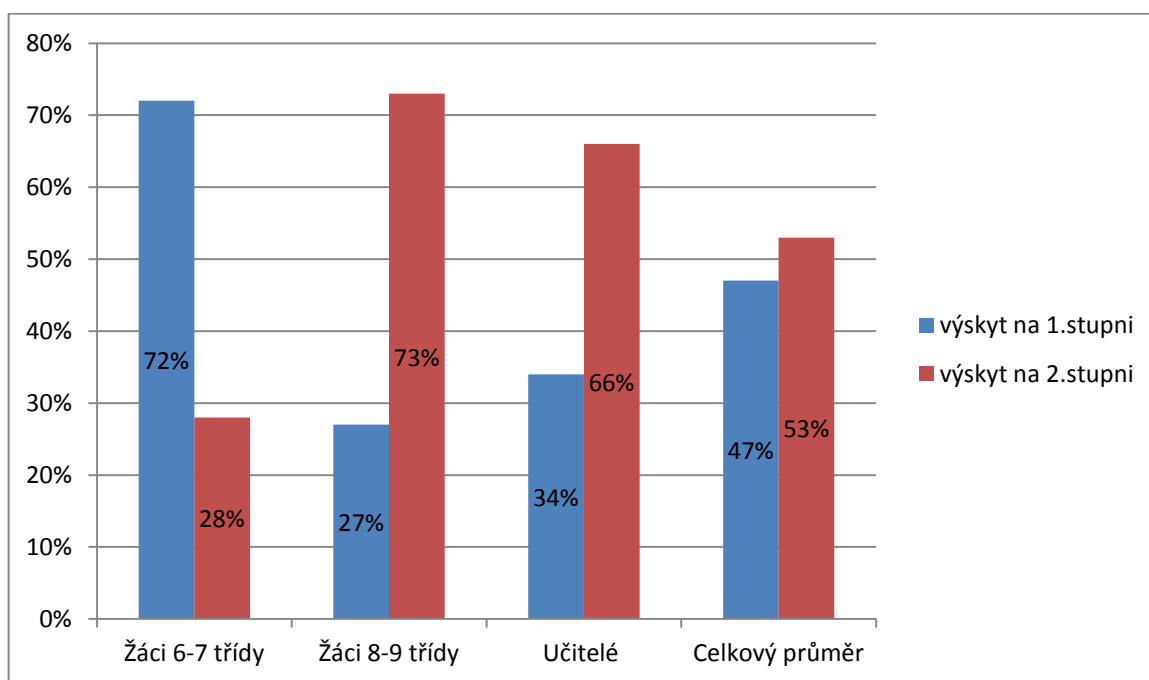
Obrázek 7: Ukazují podle tab. 5 nejčastější způsob fyzické šikany

Otázka č.5 Na kterém stupni jste se se šikanou mezi žáky setkal(a)?

Na otázku odpovídalo 94 žáků a 35 učitelů. Všichni odpověděli, že se se šikanou setkali na škole, ne v zájmových kroužcích. Žáci 6.-7. tříd uvedli, že se se šikanou setkali v 72% na prvním a ve 28% na druhém stupni. Žáci 8.-9. tříd naopak uvedli, že se se šikanou setkali ve 27% na prvním stupni a v 73% na druhém stupni. Učitelé uvedli, že se se šikanou setkali v 34% na prvním stupni a na druhém v 66%.

Tabulka 6: Nejčastější výskyt šikany dle respondentů

Respondenti	Šikana na 1. stupni		Šikana na 2. stupni	
	N	%	N	V%
Žáci 6.-7. třídy (50 žáků)	36	72%	14	28%
Žáci 8.-9. třídy (44 žáků)	12	27%	32	73%
Učitelé (35 učitelů)	12	34%	23	66%
Celkově (129)	60	47%	69	53%

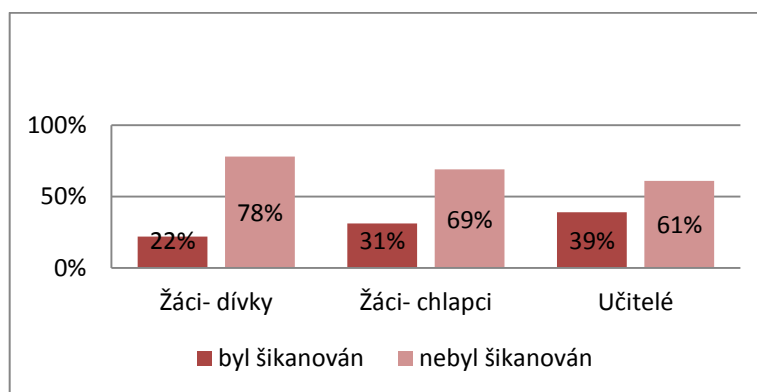
Obrázek 8: Ukazuje nejčastější výskyt šikany

Otázka č.6 Byl jsi někdy obětí jakékoli šikany i ty?

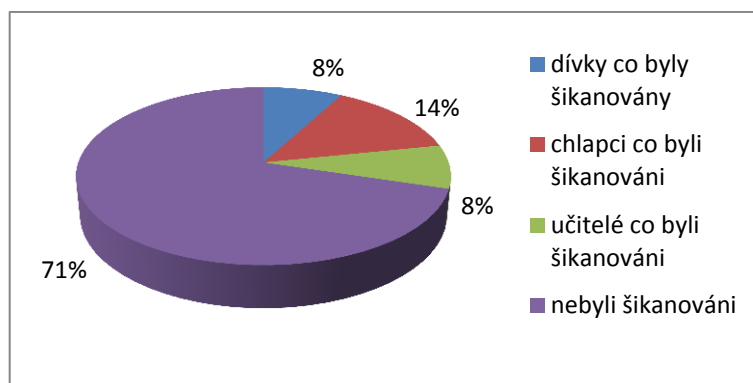
Na tuto otázku odpovídalo 148 žáků a 36 učitelů. Výzkum prokázal, že šikana se vyskytuje na všech školách, které jsem oslovil. Více jak 29% respondentů bylo nebo je obětí šikany. Nepotvrdilo se tvrzení, že šikana se vyskytuje více na městských školách.

Tabulka 7: Ukazuje kolik respondentů, bylo osobně šikanováno

Respondenti	Ano, byl jsem šikanován		Ne, nebyl jsem šikanován	
	N	%	N	%
Žáci – dívky (67)	15	22%	52	78%
Žáci – chlapci (81)	25	31%	56	69%
Učitelé (36)	14	39%	23	61%

Obrázek 9: Ukazuje kolik dětí a učitelů z dotázaných bylo osobně šikanováno v poměru mezi svými skupinami dívek, chlapců a učitelů

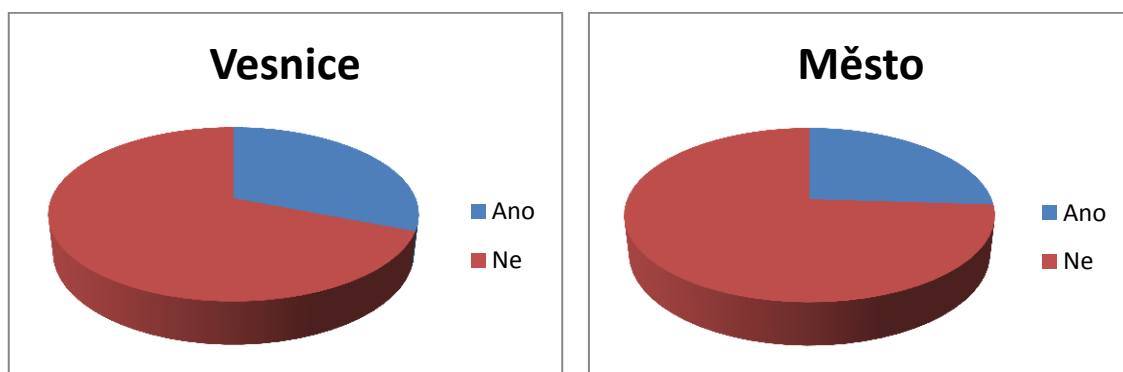
Obrázek 10: Ukazuje kolik procent dotázaných bylo v minulosti už šikanováno

Podle grafu je jasné že 29% všech dotázaných uvedlo, že bylo někdy šikanováno.

Tabulka 8: Ukazuje rozdíl mezi školami v otázce, kdo byl osobně šikanován

Místo školy	Ano, byl jsem šikanován		Ne, nebyl jsem šikanován	
	N	%	N	%
Škola na vesnici	37	31%	81	69%
Škola ve městě	17	26%	49	74%

Obrázek 11: Porovnání školy na vesnici a ve městě, kdo byl osobně šikanován.

Otázka č.7 **Bojíte se více šikany**

V následujících otázkách jsem se snažil zjistit, která šikana všeobecně vzbuzuje u dětí a u učitelů větší respekt. Odpověděli všichni žáci, tedy 158 žáků a 33 učitelů. Dva učitelé odpověď nezakroužkovali.

Tabulka 9: Ukazuje, které šikany se nejvíc bojí žáci a které učitelé

	Strach ze šikany	Žáci		Učitelé		Celkem	
		N	%	N	%	N	%
a)	verbální (psychická)	36	23%	7	21%	43	23%
b)	fyzické	59	37%	2	6%	61	32%
c)	kyberšikany	11	7%	4	12%	15	8%
d)	působí na mě stejně verbální, fyzická i kyberšikana	52	33%	20	61%	72	37%

Tabulka ukazuje, že žáci se více bojí v 37% šikany fyzické a na učitele působí hrůzostrašně v 61% všechny šikany.

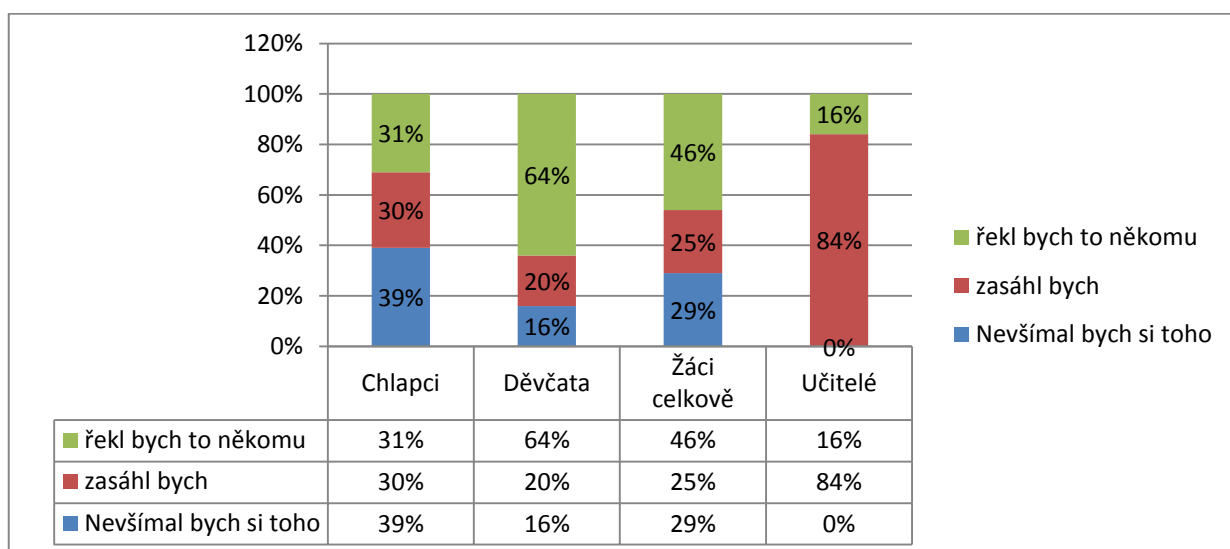
Otázka č.8 Kdybyste se setkali s cílenou stupňující se šikanou ve formě různých nadávek a posměšků, co byste udělali?

Na otázku odpovědělo všech 158 dětí a 38 učitelů. 46% dětí označilo odpověď „c“, řekly by to někomu, 25% označilo „b“ a snažilo by se zasáhnout, ale oproti tomu 29% dětí označilo v dotazníku „a“ což znamená, že by dělaly, že se nic neděje a nevěšimaly by si toho. Při hlubším rozboru mezi chlapci převažuje názor si verbální šikany nevěšmat, to až v 39%. U dívek je situace opačná a 64% by hledalo u někoho pomoc a řeklo by to někomu.

Učitelé by se snažili v 84% zasáhnout a v 16% by to řekli někomu jinému. Což je logické a vyplývá z povinností jejich profese.

Tabulka 10: Výsledky jaká by byla reakce respondentů při setkání s verbální šikanou

Činnost při setkání s verbální šikanou	Žáci						Učitelé	
	dívky		chlapci		celkem		N	%
	N	%	N	%	N	%		
a) nevěšimali byste si toho	12	16%	33	39%	45	28%	0	0%
b) snažili byste se zasáhnout	15	20%	25	30%	40	25%	32	84%
c) řekli byste o tom někomu	47	64%	26	31%	73	46%	6	16%
Celkem odpovídajících	74	100%	84	100%	158	100%	38	100%

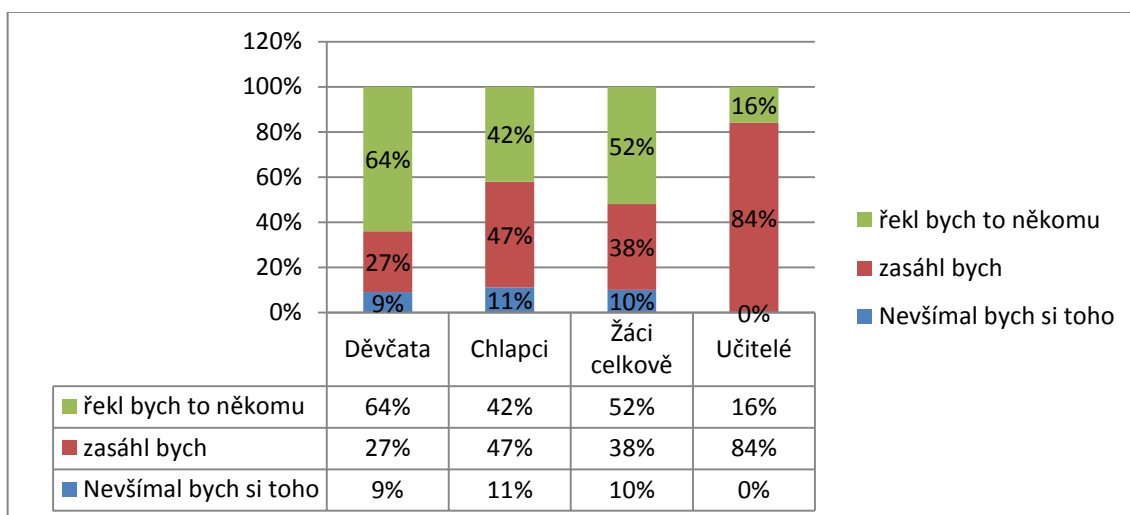
Obrázek 12: Ukazuje, jak by se zachovali respondenti při setkání s verbální šikanou

Otázka č.9 Kdybyste se setkali s fyzickou šikanou ve formě různého napadení, co byste udělali?

Na otázku odpověděli všichni respondenti tedy 158 žáků a 38 učitelů. 52% žáků označilo odpověď „c“ a řekli by to někomu, 38% označilo „b“ a snažilo by se zasáhnout, ale oproti tomu 10% žáků označilo v dotazníku „a“ což znamená, že by dělali, že se nic neděje a nevyšimali by si toho. Při hlubším rozboru mezi chlapci i děvčaty převažuje názor při setkání s fyzickou šikanou to někomu říci. U děvčat je to 64%, u chlapců 42%. Chlapci by se snažili v 47% zasáhnout a děvčata v 27%. Což koresponduje s všeobecným názorem, že dívka je slabší pohlaví. V 9% respektive v 11% je názor si šikany nevyšimat. Učitelé by se snažili v 84% zasáhnout a v 16% by to řekli někomu jinému. Což je logické a vyplývá to z povinností jejich profese.

Tabulka 11: Výsledky jaká by byla reakce respondentů při setkání s fyzickou šikanou

	Činnost při setkání s fyzickou šikanou	Žáci						Učitelé	
		dívky		chlapci		celkem		N	%
		N	%	N	%	N	%		
a)	nevšimali byste si toho	7	9%	9	11%	16	10%	0	0%
b)	snažili byste se zasáhnout	20	27%	40	47%	60	38%	28	74%
c)	řekli byste o tom někomu	47	64%	35	42%	82	52%	10	26%
	Celkem odpovídajících	74	100%	84	100%	158	100%	38	100%

Obrázek 13: Ukazuje jak by se zachovali respondenti při setkání s fyzickou šikanou

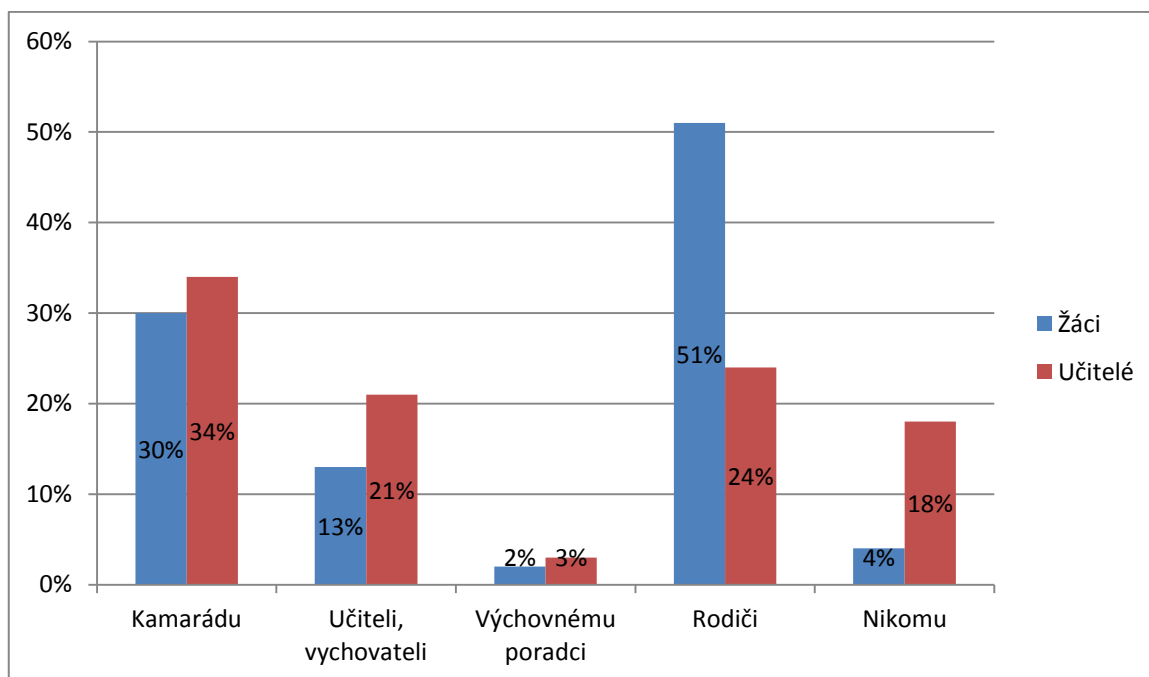
Otázka č.10 Pokud bys byl sám šikanován, svěřil by ses?

Na tuto otázku odpovědělo mnoho dětí zakroužkováním více odpovědí. Nejčastěji by se svěřily rodičům a to v 92 případech, na druhém místě v 55 odpovědích by byl kamarád a až na třetím se objevil učitel a to ve 23 odpovědích. Nikomu by se raději nesvěřilo 7 dětí a jen ve čtyřech případech by vyhledaly výchovného poradce.

Učitelé by se svěřili kamarádovi ve 13 případech, rodičům v 9 a učiteli v 8 případech. Následující tabulka nabízí přehled odpovědí, tak jak je zvolili respondenti.

Tabulka 12: Výsledky na otázku „Komu by ses svěřil?“

	Pokud bys byl sám šikanován, svěřil by ses?	Žáci				Učitelé	
		dívky		chlapci		N	%
		N	%	N	%		
a)	kamarádovi	32	38%	23	24%	13	34%
b)	učiteli, vychovateli	9	11%	14	15%	8	21%
c)	výchovnému poradci	0	0%	4	4%	1	3%
d)	některému z rodičů	42	49%	50	52%	9	24%
e)	nikomu	2	2%	5	5%	7	18%

Obrázek 14: Grafické porovnání komu by se kdo svěřil

6.2.2 Jaká je úroveň informovanosti o šikaně na vybraných školách?

Cílem je zjistit úroveň vzdělávání a informovanosti na školách o šikaně. Co ví o vzdělávacím programu MIŠ.

Otázka č.11 **Myslíte, že máte dostatečné informace, jak postupovat při zjištění šikany?**

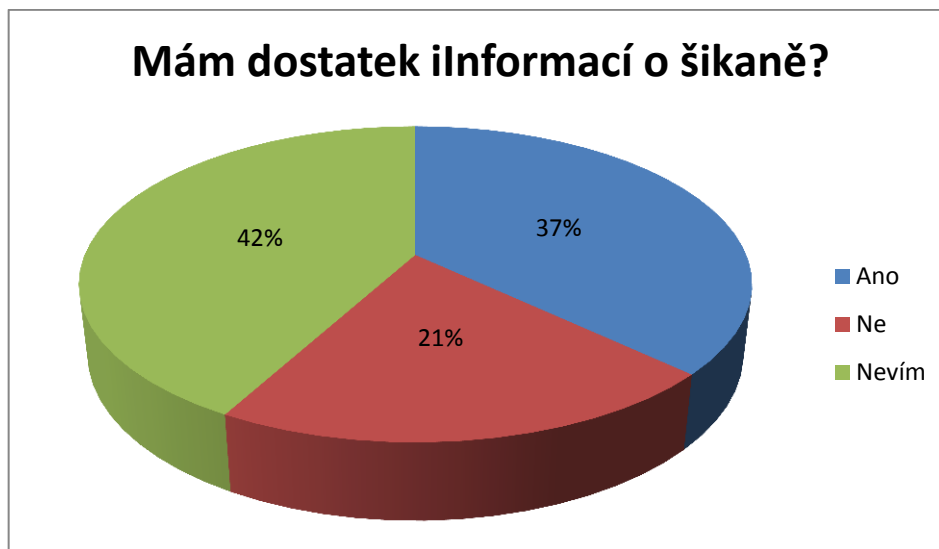
U této otázky byl výběr z odpovědí ano, ne, nevím. 37% všech dotázaných neví, zdali mají dostatek informací k tomu, aby zvládli šikanu, 21% si myslí, že nemají dostatek informací a 42% věří, že je dostatečně informováno. Nejvíce si myslí, že mají dostatek informací učitelé a žáci na ZŠ Ratíškovice - 51%. Nejméně si učitelé a žáci myslí, že mají informací ke zvládnutí šikany na brněnské škole, kolem 26%.

Tabulka 13: Výsledky žáků na otázku „Mám dostatek informací o šikaně?“

Žáci	Ano		Ne		Nevím	
	počet	v %	počet	v %	počet	v %
obec-Dambořice	16	34%	13	28%	18	38%
obec-Ratíškovice	22	44%	8	16%	20	40%
město-Brno	18	30%	16	26%	27	44%
Celkem	56	36%	37	23%	65	41%

Tabulka 14: Výsledky učitelů na otázku „Mám dostatek informací o šikaně?“

Učitelé	Ano		Ne		Nevím	
	počet	v %	počet	v %	počet	v %
obec-Dambořice	7	18%	0	0%	2	22%
obec-Ratíškovice	14	63%	2	9%	4	18%
město-Brno	6	67%	2	22%	1	11%
Celkem žáci	27	71%	4	11%	7	18%
Celkem žáci a učitelé	83	42%	41	21%	72	37%

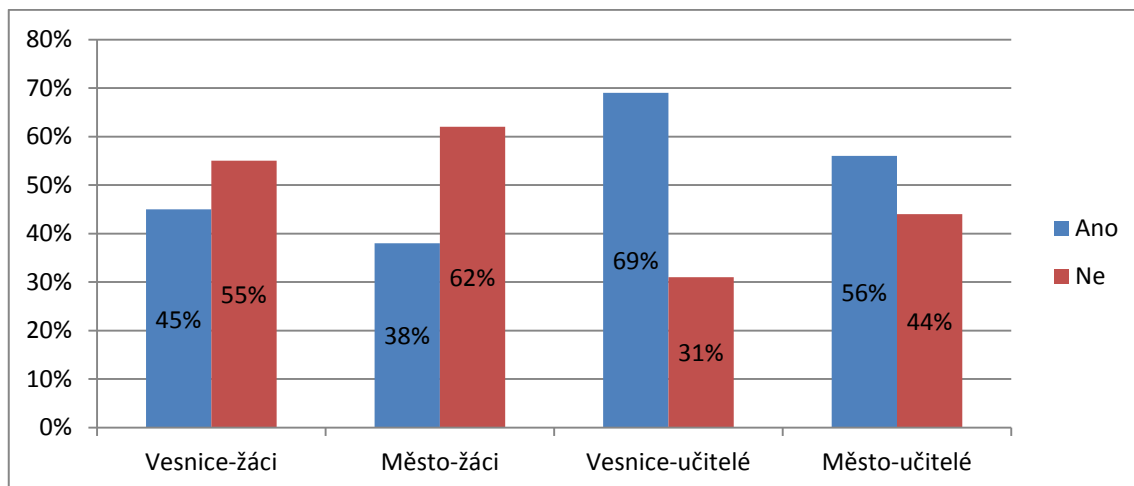
Obrázek 15: Ukazuje kolik % respondentů si myslí, že má dostatek informací k řešení šikany

Otázka č.12 Přišel za Vámi někdo osobně a vysvětlil vám co dělat v případě šikany?

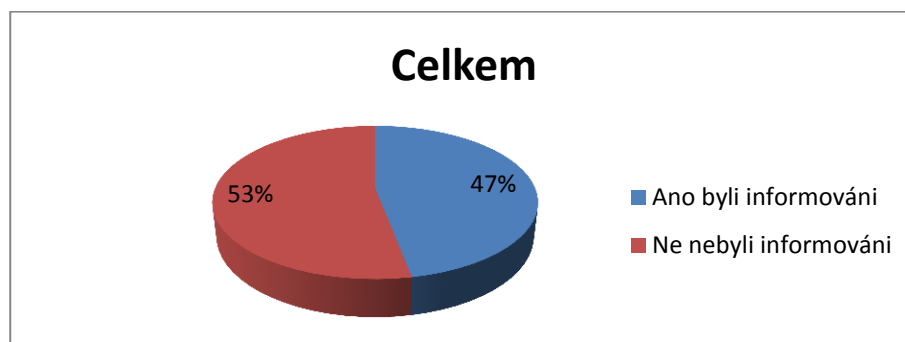
Dle dotazníku vyplývá, že prevence není na tak dobré úrovni, jak bychom předpokládali. Žáci v 58% uvádějí, že nebyli informováni. Zbýlých 42% odpovídá, že ano. V případě učitelů odpovídá 66% ano, ale vysoké číslo 34% ne. Což je velmi vysoké číslo, obzvlášť pokud takto odpovídají učitelé. Právě učitel je ten, kdo má poskytnout první pomoc při zjištění šikany.

Tabulka 15: Výsledky na otázku „Vysvětlil vám někdo co dělat v případě šikany?“

Žáci/učitelé	Ano		Ne	
	počet	v %	počet	v %
Vesnice žáci	44	45%	53	55%
Vesnice učitelé	20	69%	9	31%
Město žáci	23	38%	38	62%
Město učitelé	5	56%	4	44%
Celkem žáci	67	42%	91	58%
Celkem učitelé	25	66%	13	34%

Obrázek 16: Porovnává výsledky žáků a učitelů na vesnici a ve městě

Obrázek 17: Celkový pohled na to, zda byli všichni respondenti informováni co dělat, když se se šikanou setkají

Otázka č.13 Kde jste se nejvíce dověděli o šikaně?

Na otázku odpovědělo 150 žáků ze 158 dotázaných. Tedy osm žáků neodpovědělo. Dle výsledků se žáci nejvíce seznámili se šikanou z přednášky od učitele a to v 52%, v 25% z rozhovoru s kamarádem a v 12% z internetu. 5% dětí se zúčastnilo školení o šikaně a jen necelé 1% z letáků na školách, 5% neodpovědělo.

U učitelů byla nejčastější odpověď, že nejvíce se dozvěděli o šikaně ze školení a to v 76%, 16% od učitele a 8% dotázaných z rozhovorů s kamarády.

Tabulka 16: Kde se nejvíce respondenti dověděli o šikaně?

	Kde jste se nejvíce dověděli o šikaně?	Žáci		Učitelé	
a)	Z přednášky od učitele	82	52%	6	16%
b)	Z internetu	20	12%	0	0%
c)	Z rozhovoru s kamarádem	39	25%	3	8%
d)	Z letáků rozdávaných na naší škole	1	1%	0	0%
e)	Ze školení o šikaně	8	5%	29	76%
	neodpovědělo	8	5%	0	0%

Otázka č.14 Víte, co je vzdělávací program MIŠ?

Tato otázka měla zjistit, zda respondenti vědí, co je projekt MIŠ. Otázka byla otevřená a respondenti měli napsat vlastními slovy, co je to MIŠ. Tento projekt měl být velice znám, tedy alespoň jsem si to myslel. Ze 158 žáků to nevěděl nikdo a z 39 učitelů pouze 12. Tedy jen 32% z dotázaných učitelů. Z každé vybrané školy dokázali správně odpovědět čtyři učitelé.

6.2.3 Jaké jsou subjektivní názory na vznik šikany?

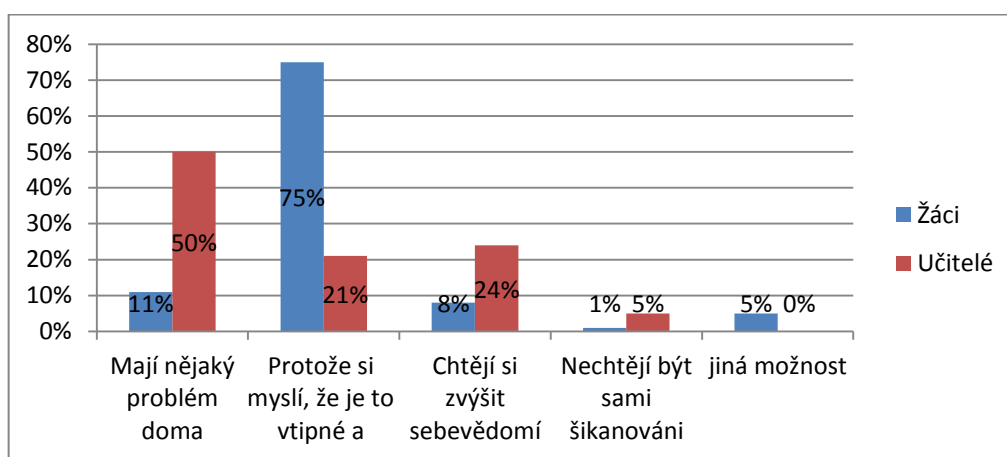
V následujících otázkách zjišťuji, zdali si dotázaní respondenti obecně myslí, že šikana prochází pedagogikou od nepaměti a kde vidí příčiny jejího počátku. Dále se ptám na řešení.

Otázka č.15 Proč si myslíte, že žáci šikanují?

Tato otázka byla polootevřená. Čtyři odpovědi byly zadány a jedna odpověď byla otevřená. Pokud se respondent neztotožnil s předem formulovanou odpovědí, mohl odpovědět vlastními slovy. Zatímco si žáci většinou myslí (75% žáků), že příčinou proč žáci šikanují je, že si agresor myslí, že je to vtipné a myslí si, že je machr, tak učitelé (50% dotázaných) si myslí, že za šikanou stojí nějaký problém žáka v rodině. Vlastní odpověď zvolilo 7 žáků.

Tabulka 17: Jak odpovídali žáci na otázku „Proč žáci šikanují?“

	Proč si myslíte, že žáci šikanují?	Žáci		Učitelé	
		N	%	N	%
a)	Mají nějaký problém doma	18	11%	19	50%
b)	Protože si myslí, že je to vtipné a myslí si, že jsou machři	118	75%	8	21%
c)	Chtějí si zvýšit sebevědomí	14	9%	9	24%
d)	Nechtějí být sami šikanováni	1	1%	2	5%
e)	jiná možnost	7	4%	0	0%

Obrázek 18: Jak odpovídali žáci na otázku „Proč žáci šikanují?“

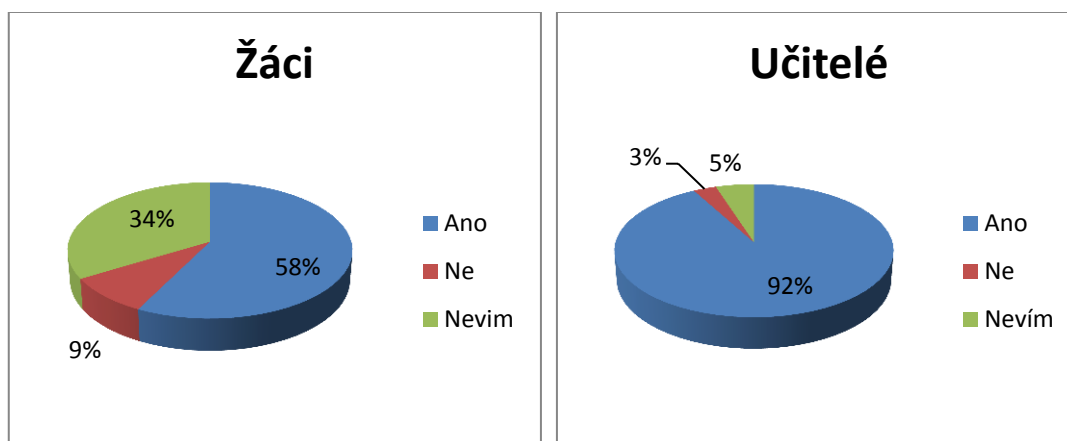
Položka č.16 **Myslíte si, že sklony k šikanování vznikají již výchovou v rodině?**

Odpovědělo 158 žáků a 38 učitelů. U 58% žáků převládal názor, že sklony k šikaně mají svůj počátek v rodinné výchově, v 34% neví a v 9% si myslí, že tomu tak není.

Tato otázka u učitelů jen potvrdila jejich odpovědi v předešlé otázce.

Tabulka 18: *Vznikají sklony k šikaně v rodině?*

Respondenti	Vznikají sklony k šikaně v rodině?					
	Ano		Ne		Nevím	
	N	%	N	%	N	%
Žáci	91	58%	14	9%	53	33%
Učitelé	35	92%	1	3%	2	5%

Obrázek 19: *Porovnává odpovědi žáků a učitelů v otázce, zda sklony k šikaně mají své kořeny již v rodinné výchově*

Otázka č.17 Myslíte si, že se v minulosti šikana vyskytovala, ale nemluví se o ní jako o šikaně?

U této otázky bylo více jak 97% učitelů přesvědčeno, že šikana byla, jen se o ní nemluví. Jen jeden dotázaný napsal, že neví. U žáků 47% odpovídajících nevědělo, u 45 % žáků že ano a 8% si myslí, že ne.

Tabulka 19: Výskyt šikany v minulosti

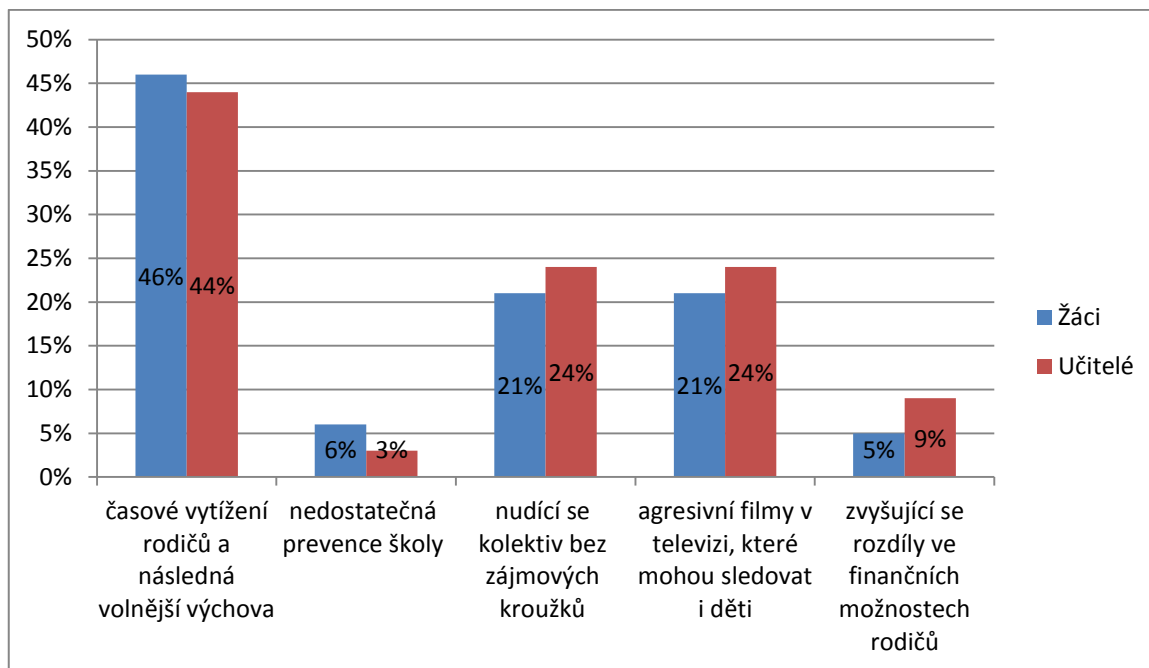
Respondenti	Myslíte si, že se v minulosti šikana vyskytovala, ale nemluví se o ní jako o šikaně?					
	Ano		Ne		Nevím	
	N	%	N	%	N	%
Žáci	71	45%	13	24%	74	16%
Učitelé	37	97%	0	0%	1	3%

Otázka č.18 Co může podle Vás stát za zvyšováním případů šikany?

Jak učitelé, tak žáci se shodli, že nejvíce může stát za zvyšováním případů šikany časové vytížení rodičů a to procentuálně u žáků v 46% a v 44% u učitelů, 22% žáků a 20% učitelů si myslí, že jsou to agresivní filmy, u 21% žáků a u 24% učitelů byla odpověď nudící se kolektiv. 6% žáků a 3% učitelů si myslí, že je to nedostatečná prevence škol a za vinu zvýšení počtu šikany jako důvod zvyšující se rozdíly ve finančních možnostech uvádí 5% žáků a 9% učitelů.

Tabulka 20: Co si myslí respondenti, že stojí za zvyšováním šikany?

	Co může podle Vás stát za zvyšováním případů šikany?	Žáci						Učitelé	
		dívky		chlapci		celkem		N	%
		N	%	N	%	N	%		
a)	časové vytížení rodičů a následná volnější výchova	36	49%	38	43%	74	46%	31	44%
b)	nedostatečná prevence školy	3	4%	7	8%	10	6%	2	3%
c)	nudící se kolektiv bez zájmových kroužků	15	21%	19	22%	34	21%	17	24%
d)	agresivní filmy v televizi, které mohou sledovat i děti	15	21%	21	24%	36	23%	14	20%
e)	zvyšující se rozdíly ve finančních možnostech rodičů	4	5%	3	3%	7	4%	6	9%

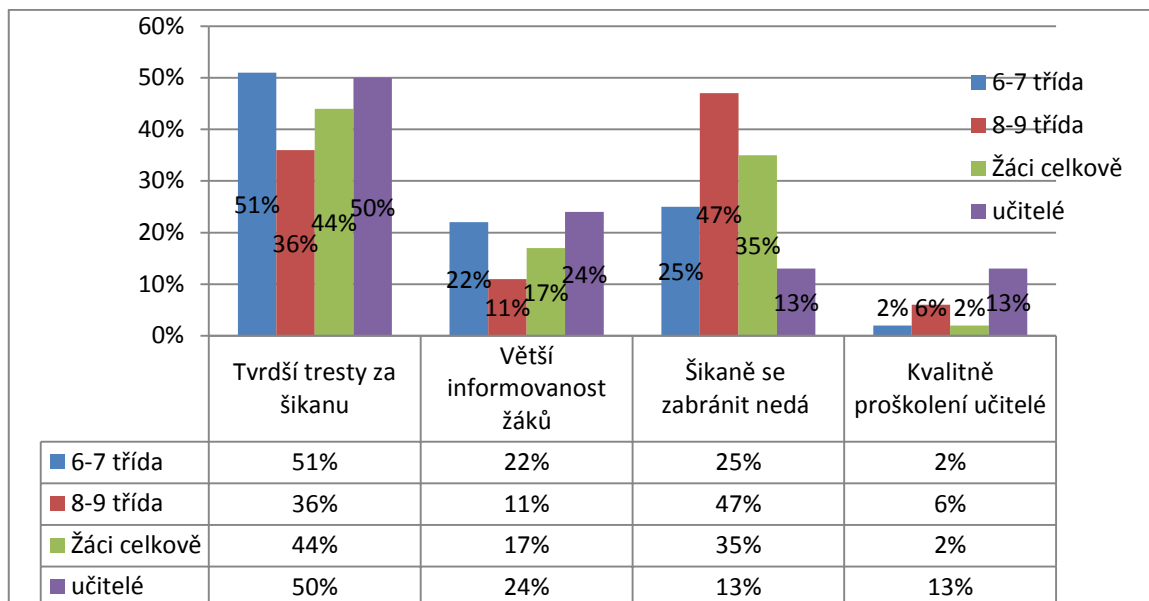
Obrázek 20: Co stojí za zvyšováním šikany?

Otázka č.19 Co by podle vás mohlo zabránit vzniku šikany?

Respondenti měli u otázky č. 19 na výběr čtyři odpovědi. Na tuto otázku odpověděli všichni dotázaní. Děti v 6.-7. třídě v 51% a učitelé v 50% odpověděli, že tvrdší tresty by zabránily šikaně. To u žáků 8.-9. tříd je situace trochu jiná. V tvrdší tresty věří jen 36% a 47% je více skeptických a nevěří, že šikaně jde vůbec zabránit.

Tabulka 21: Co může zabránit šikaně

	Co by podle vás mohlo zabránit vzniku šikany?	Žáci						Učitelé	
		6.-7. třída		8.-9. třída		celkem		N	%
		N	%	N	%	N	%		
a)	Tvrdší tresty za šikanu	44	51%	26	36%	70	44%	19	50%
b)	Větší informovanost žáků	19	22%	8	11%	27	17%	9	24%
c)	Šikaně se zabránit nedá	21	25%	34	47%	55	35%	5	13%
d)	Kvalitně proškolení učitelé	2	2%	4	6%	6	4%	5	13%

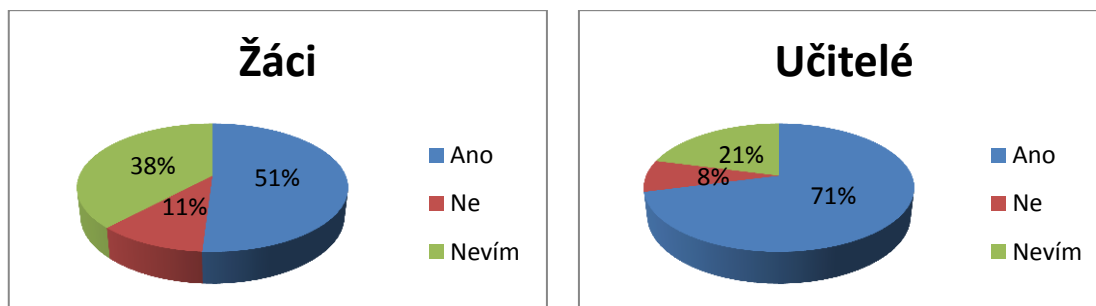
Obrázek 21: Co by mohlo podle respondentů zabránit šikaně

Otázka č.20 Myslíte si, že by vaše nejbližší okolí zvládlo vyřešit šikanu?

U této otázky byl výběr z odpovědí ano, ne, nevím. Většina žáků 51% a učitelů 71% odpověděla kladně. Tedy věří, že by jejich okolí šikanu zvládlo. Menší část žáků 11% a učitelů 8% nevěří svému okolí. Zbytek si nebyl jist a odpověděl, že neví.

Tabulka 22 Ukazuje, jak věří žáci svému okolí ve zvládnutí šikany

Respondenti	Myslíte si, že by vaše nejbližší okolí zvládlo vyřešit šikanu?					
	Ano		Ne		Nevím	
	N	%	N	%	N	%
Žáci	80	51%	17	11%	61	38%
Učitelé	27	71%	3	8%	8	21%

Obrázek 22: Srovnává subjektivní názor žáků, zdali věří svému okolí

7 DISKUSE

Při získávání materiálu k dané tematice jsem zjistil, že literatury, internetových stránek i článků na téma šikany dětí a násilí na školách je velké množství. Téměř v každé knihovně se nachází knihy s tímto tématem. Dle mého názoru je velice dobře, že jsou dostupné, jelikož šikana je stále aktuální téma. Nejznámější u nás je M. Kolář, na kterého se odkazuje ve svých dílech většina našich odborníků. Z jeho materiálů se také nejvíce čerpá v Metodickém pokynu k prevenci a řešení šikanování. Za velice důležité považuji to, že většina škol v ČR se o šikanu zajímá a vstupuje do různých projektů, které mají za cíl vytvořit příznivé podmínky pro výuku a eliminovat výskyt šikany na našich školách. Je proto velice důležité vzdělávání pedagogů, aby měli dostatek znalostí, jak šikanu řešit a jak provádět dostatečnou prevenci v rámci tříd a škol.

Zjištěné výsledky z dotazníkového průzkumu, které se vztahovaly k první výzkumné otázce, ve velké míře korespondovaly s obecně přijímaným názorem, že šikana se na našich školách vyskytuje. Možná trochu překvapivé zjištění bylo, že šikana je ve větší míře součástí života dětí na venkově. Stále máme někde v pozadí na obrazu idylickou vesnici s harmonickými vztahy, což není pravda.

Šikana a šikanování provází žáky i učitele v průběhu celé základní školní docházky a to jak na prvním stupni, tak i na druhém. Z pohledu učitelů je to však více na druhém stupni, kdy se zřejmě začínají více rýsovat povahy a osobnosti žáků. Je alarmující, že až jedna třetina dotazovaných byla obětí šikany, na druhou stranu by se téměř devadesát procent dotazovaných někomu svěřilo. Je důležité vědět, že děti mají důvěru ve své okolí a v případě výskytu problému, by měly někoho ve své blízkosti, komu by se svěřily. Naší snahou by však mělo být to, aby do okruhu těch prvních, kterým se dítě svěří, patřila nějaká dospělá osoba, která má tu moc něco udělat.

Další okruh otázek se týkal informovanosti dotazovaných. Celkové odpovědi byly velmi protichůdné a nedá se z nich přímo vyčíst jasný směr, kudy v této oblasti dál postupovat.

Poslední okruh subjektivních odpovědí jasně odkazuje na rodinu jako původce vzniku sklonů vedoucích k šikanování. Je tedy zřejmé, že špatné fungování některých rodin nepůsobí pozitivně na psychický vývoj dítěte. Je to obecně známá pravda, která se pouze potvrzuje.

ZÁVĚR

V úvodu své bakalářské práce jsem popisoval, jak jde žák do školy a má strach. Je to skutečnost, která je běžná a které si můžeme všimnout skoro u každé školy. Můj pohled je určitě velice negativní v pohledu na šikanu, který je ovlivněn i vlastní zkušeností. Když jsem byl já na základní škole a následně střední škole, tak učitelé spíše dělali, že se nic neděje. Pokud se však snažili zasáhnout, většinou situaci zhoršili. Nebyli informováni, neměli znalosti a žádný z preventivních programů neexistoval. Při zpracování práce jsem využíval právě svých osobních zkušeností. Většina učitelů, se kterými jsem se setkal během mých studií tvrdila, že šikana na jejich škole není možná. A mýlili se. Výsledky prvního celonárodního výzkumu MŠT z roku 2001 prokázaly šikanu přibližně u 41 % žáků. Což bylo nejen v té době, ale i dnes, šokující odhalení.

V současnosti je všeobecně známo, že Ministerstvo školství a některé nestátní organizace vytvářejí preventivní programy proti šikaně a o šikaně se začíná hovořit v širších souvislostech. Jedním z těchto programů byl i projekt MIŠ, který jsem popisoval ve své práci. V roce 2006 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy zveřejnilo výsledky kontroly, ve které konstatuje, že se šikana vyskytla na všech kontrolovaných školách. Bohužel to potvrzuje fakt, že na školách se šikana vyskytovala a vyskytuje. A i když můj dotazník není statisticky úplný, docházím ke stejnému názoru, že šikana je na školách v dost vysoké míře.

V závěru po prostudování četné literatury a vyhodnoceního dotazníku si můžeme jen přát dostatek dobře proškolených pracovníků v oblasti šikany a školy ochotné připravovat různé preventivní programy a zájem řešit vzniklé problémy. Šikana je nemoc, která do škol rozhodně nepatří.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Vyd. 1. Praha: ISV nakladatelství, 2003, 197 s. ISBN 80-866-4208-9.
- [2] BOURCET, Stéphane a Isabelle GRAVILLON. *Šikana ve škole, na ulici, doma : jak bránit své dítě: praktický průvodce pro rodiče, pedagogy a vychovatele*. 1. vyd. Překlad Martina Janošková. Praha: Albatros, 2006, 71 s. Albatros Plus, 83. ISBN 80-000-1552-8.
- [3] ČERMÁK, Ivo. *Lidská agrese a její souvislosti*. 1.vyd. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1998, 204 s. ISBN 80-902-6141-8.
- [4] ERB, Helmut H. *Násilí ve škole a jak mu čelit*. Edited by Jana Drtilová. 1. Vyd. Praha: Amulet, 2000. 123 s. ISBN 80-86299-22-8.
- [5] FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2003. 383 s. ISBN 8071780268.
- [6] KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2005. 256 s. ISBN 80-7367-014-3.
- [7] KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 332 s. ISBN 978-807-3678-715.
- [8] KOLÁŘ, Michal. *Výcvik odborníků v léčbě šikany: sociální práce s kolektivy dětí a mládeže zasaženými šikanou*. Praha: Pražská vysoká škola psychosociálních studií, 2013, 108 s. ISBN 978-80-904748-2-6.
- [9] LOVASOVÁ, Lenka, Jaroslava HANUŠOVÁ a Kateřina HELLEBRANDOVÁ. *Děti a jejich problémy: sborník studií*. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2005. ISBN 80-239-4482-7.
- [10] MIOVSKÝ, Michal, Pavel BARTÍK, Jana ZAPLETALOVÁ a Petr NOVÁK. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Vydání první. Praha: TOGGA, 2010, 253 s. ISBN 978-808-7258-477.
- [11] NOVÁK, Tomáš and Věra CAPPONI, *Sám proti agresi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1996. 123 s. ISBN 80-7169-253-0.
- [12] ROGERS, Vanessa. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 97 s. ISBN 978-807-3679-842.

- [13] ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ. *Jak na šikanu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 155 s. Pro rodiče. ISBN 978-802-4729-916.
- [14] ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995, 95 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-717-8049-9.
- [15] SWEARER, Susan M., et al. What can be done about school bullying? Linking research to educational practice. *Educational Researcher*, 2010, 39.1: 38-47.
- [16] VÍZDAL, František. *Základy psychologie*. Brno: IMS Brno, 2009, 186 s.
- [17] Evropský den boje proti obchodování s lidmi. In: *Http://ec.europa.eu/* [online]. 2010 [cit. 2013-11-28]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/news/101019_evropsky_den_cs.htm
- [18] FOJTÍKOVÁ, Zuzana. Nemoc zvaná šikana. In: *Minimalizace šikany* [online]. 6/2005 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.minimalizacesikany.cz/media-o-sikane/94-nemoc-zvana-sikana>
- [19] HOŠEK, Václav. Šikana. HOŠEK, Václav. Šikana a tělesná výchova [online]. 2003. vyd. Dostupné z: www.sikana.cz/sikana_a_tv.html
- [20] *Metodický pokyn k prevenci a řešení šikanování*. [online], Čj.:28 275/2000-22. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit. 2014-02-07]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/8272_1_1/
- [21] *School Bullying Statistics* [online]. 2013 [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: <http://www.bullyingstatistics.org/content/school-bullying-statistics.html>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ABC Význam první zkratky.

B Význam druhé zkratky.

C Význam třetí zkratky.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Rozbor výzkumné otázky	35
Obrázek 2: Ukazuje v %, kolik respondentů se již setkala se šikanou.....	39
Obrázek 3: Ukazuje porovnání mezi učiteli a žáky v %, kdo se osobně setkal se šikanou.....	39
Obrázek 4: Ukazuje porovnání mezi školami kolik % dětí a učitelů se setkala se šikanou.....	40
Obrázek 5: Porovnává, se kterou šikanou se nejčastěji setkali jak učitelé tak žáci.....	41
Obrázek 6: Ukazují podle tab. 4 porovnání nejčastějších způsobů verbální šikany.....	42
Obrázek 7: Ukazují podle tab. 5 nejčastější způsob fyzické šikany	43
Obrázek 8: Ukazuje nejčastější výskyt šikany.....	44
Obrázek 9: Ukazuje kolik dětí a učitelů z dotázaných bylo osobně šikanováno v poměru mezi svými skupinami dívek, chlapců a učitelů.....	45
Obrázek 10: Ukazuje kolik procent dotázaných bylo v minulosti už šikanováno	45
Obrázek 11: Porovnání školy na vesnici a ve městě, kdo byl osobně šikanován.	46
Obrázek 12: Ukazuje, jak by se zachovali respondenti při setkání s verbální šikanou	47
Obrázek 13: Ukazuje jak by se zachovali respondenti při setkání s fyzickou šikanou	48
Obrázek 14: Grafické porovnání komu by se kdo svěřil	49
Obrázek 15: Ukazuje kolik % respondentů si myslí, že má dostatek informací k řešení šikany	51
Obrázek 16: Porovnává výsledky žáků a učitelů na vesnici a ve městě	52
Obrázek 17: Celkový pohled na to, zda byli všichni respondenti	52
Obrázek 18: Jak odpovídali žáci na otázku „Proč žáci šikanují?“	54
Obrázek 19: Porovnává odpovědi žáků a učitelů v otázce, zda sklony k šikaně mají své kořeny již v rodinné výchově.....	55
Obrázek 20: Co stojí za zvyšováním šikany?	57
Obrázek 21: Co by mohlo podle respondentů zabránit šikaně	58
Obrázek 22: Srovnává subjektivní názor žáků, zdali věří svému okolí.....	58

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Rozptyl dětí.....	38
Tabulka 2: Rozptyl délky praxe učitelů.....	38
Tabulka 3: Pohled na školy v otázce, kdo se již setkal se šikanou.....	40
Tabulka 4: Nejčastější způsob verbální šikany.....	42
Tabulka 5: Nejčastější způsob fyzické šikany.....	43
Tabulka 6: Nejčastější výskyt šikany dle respondentů.....	44
Tabulka 7: Ukazuje kolik respondentů, bylo osobně šikanováno.....	45
Tabulka 8: Ukazuje rozdíl mezi školami v otázce, kdo byl osobně šikanován.....	46
Tabulka 9: Ukazuje, které šikany se nejvíce bojí žáci a které učitelé.....	46
Tabulka 10: Výsledky jaká by byla reakce respondentů při setkání s verbální šikanou.....	47
Tabulka 11: Výsledky jaká by byla reakce respondentů při setkání s fyzickou šikanou.....	48
Tabulka 12: Výsledky na otázku „Komu by ses svěřil?“.....	49
Tabulka 13: Výsledky žáků na otázku „Mám dostatek informací o šikaně?“.....	50
Tabulka 14: Výsledky učitelů na otázku „Mám dostatek informací o šikaně?“.....	50
Tabulka 15: Výsledky na otázku „Vysvětlil vám někdo co dělat v případě šikany?“.....	51
Tabulka 16: Kde se nejvíce respondenti dověděli o šikaně?.....	53
Tabulka 17: Jak odpovídali žáci na otázku „Proč žáci šikanují?“.....	54
Tabulka 18: Vznikají sklony k šikaně v rodině?.....	55
Tabulka 19: Výskyt šikany v minulosti.....	56
Tabulka 20: Co si myslí respondenti, že stojí za zvyšováním šikany?.....	56
Tabulka 21: Co může zabránit šikaně.....	57
Tabulka 22 Ukazuje, jak věří žáci svému okolí ve zvládnutí šikany.....	58

SEZNAM PŘÍLOH

P I. Dotazník - 4 strany

P II. Výsledky žáci - 4 strany

P III. Výsledky učitelé – 4 strany

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Tvůrce bakalářské práce: Vilém Trumpeš

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií Brno

DOTAZNÍK – ŠIKANANA
Průzkum výzkumu šikany na základních školách
(vhodnou odpověď prosím označte)

Jste muž žena

Jste učitel žák

Pro žáky: Navštěvuji :

6.-7. třídu ZŠ

8.-9. třídu ZŠ

Pro učitele: Vaše učitelská praxe:

do 5let

6-15let

více jak 15 let

1. Učitel: Setkal (a) jste se v průběhu své pedagogické praxe se šikanou mezi žáky?

ANO	NE	NEVÍM
☐	☐	☐

Žák: Setkal (a) ses v průběhu své školní docházky se šikanou mezi žáky?

ANO	NE	NEVÍM
☐	☐	☐

Další otázky, po otázku 6 zodpovězte, pokud byla u první otázky Vaše odpověď ANO.

2. Jednalo se o šikanu

- a) verbální - slovní napadání, posmívání, pomlouvání.
- b) fyzickou – útoky tělesného charakteru kopání, bytí.
- c) jak verbální tak fyzickou.

3. Pokud se jednalo o verbální šikanu, jak forma byla nejčastěji prezentována?**(Ize označit i více možností)**

- a) Různými nadávkami, urážením a zesměšňováním.
- b) Rozšiřováním různých pomluv, posměšných kreseb či básní.
- c) Neodpovídáním na pozdrav, otázky, úplnou ignorací.
- d) Ostatní se nezastali spolužáka, který byl neprávem obviněn z něčeho, co udělal někdo jiný.

4. Pokud se jednalo o fyzickou šikanu, byla nejčastěji prezentována tak, že (Ize označit i více možností)

- a) žák bez navádění ubližoval spolužákovi kopáním, fackováním, škrcením.
- b) jeden z žáků navádí a posílá jiné, aby ubližovali spolužákovi kopáním, fackováním, škrcením, ničením jejich věcí.
- c) někdo zamezoval spolužákovi v jeho vytyčeném cíli. Např. nedovolil spolužákovi, aby si sednul do lavice.
- d) někdo odmítnul splnit požadavky spolužáka. Např. žák nechce na požádání ustoupit ze dveří a pustit svého spolužáka, když chce odejít ze třídy na toaletu.

5. Na kterém stupni jste se se šikanou mezi žáky setkal(a)?**(Ve které třídě ses se šikanou mezi žáky setkal(a)?)**

- a) 1.stupeň (1. – 5. tř.).
- b) 2.stupeň (6. – 9. tř.).
- c) Ostatní (družina, zájmové kroužky).

6. Byl jsi někdy obětí jakékoli šikany i ty?

- a) ANO
- b) NE

7. Bojíte se více šikany

- a) verbální (psychická)
- b) fyzické
- c) kyberšikany
- d) působí na mě stejně verbální, fyzická i kyberšikana

8. Kdybyste se setkali s cílenou stupňující se verbální šikanou ve formě různých nadávek a posměšků

- a) nevšíkali byste si toho
- b) snažili byste se zasáhnout
- c) řekli byste o tom někomu

9. Kdybyste se setkali s fyzickou šikanou ve formě různého napadení

- a) nevšimli byste si toho
- b) snažili byste se zasáhnout
- c) řekli byste o tom někomu

10. Pokud bys byl sám šikanován, svěřil by ses

- a) kamarádovi
- b) učiteli, vychovateli
- c) výchovnému poradci
- d) některému z rodičů
- e) nikomu

11. Myslíte, že máte dostatečné informace, jak postupovat při zjištění šikany?

ANO	NE	NEVÍM
☐	☐	☐

12. Přišel za Vámi někdo osobně a vysvětlil vám co dělat v případě šikany?

ANO	NE
☐	☐

13. Kde jste se dověděli nejvíce co dělat v případě šikany?

- a) Z přednášky od učitele
- b) Z rozhovoru s kamarádem
- c) Z internetu
- d) Z letáků rozdávaných na naší škole
- e) Ze školení o šikaně

14. Víte, co je vzdělávací program MIŠ? Napište.

.....

15. Proč si myslíte, že žáci šikanují?

- a) Mají nějaký problém doma
- b) Protože si myslí, že je to vtipné a myslí si, že jsou machři
- c) Chtějí si zvýšit sebevědomí
- d) Nechtějí být sami šikanováni
- e) jiná možnost, vypište.....

16. Myslíte si, že sklony k šikanování vznikají již výchovou v rodině?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

17. Myslíte si, že se v minulosti šikana vyskytovala, ale nemluvilo se o ní jako o šikaně?

ANO	NE	NEVÍM
☐	☐	☐

18. Co může podle Vás stát za zvyšováním případů šikany?

- a) časové vytížení rodičů a následná volnější výchova
- b) nedostatečná prevence školy,
- c) nudící se kolektiv bez zájmových kroužků
- d) agresivní filmy v televizi, které mohou sledovat i děti
- e) zvyšující se rozdíly ve finančních možnostech rodičů

19. Co by podle vás mohlo zabránit vzniku šikany?

Tvrďší tresty za šikanu	Větší informovanost žáků	Šikaně se zabránit nedá	Kvalitně proškolení učitelé
☐	☐	☐	☐

20. Myslíte si, že by vaše nejbližší okolí zvládlo vyřešit šikanu?

- a) ANO
- b) NE
- c) NEVÍM

Učitelé celkově:

Výsledky z dotazníku o šikaně - součet všech tří škol - 38 respondentů (učitelů)																																																																			
Počet uč.	3			6			11			14			4			14			18			10			28			38																																							
	do 5 let				6-15 let				nad 15				dohromady					do 5 let				6-15 let				nad 15				dohromady					do 5 let				6-15 let				nad 15				dohromady																				
	M	Ž	cel.	M	Ž	cel.	M	Ž	cel.	M	Ž	cel.	M	Ž	cel.	M	Ž	cel.	M	Ž	cel.	M	Ž	cel.	M	Ž	cel.	M	Ž	cel.	M	Ž	cel.	M	Ž	cel.	M	Ž	cel.	M	Ž	cel.	M	Ž	cel.	M	Ž	cel.	M	Ž	cel.	M	Ž	cel.	M	Ž	cel.										
1. ano	1	3	4	3	11	14	3	14	17	7	28	35	ne	1	0	1	0	0	0	1	0	1	2	0	2	nevím	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	1																													
2. a)	1	2	3	1	4	5	0	4	4	2	10	12	b)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	c)	0	1	1	2	7	9	3	10	13	5	18	23																													
3. a)	1	3	4	2	11	13	3	11	14	6	25	31	b)	1	1	2	2	6	8	1	10	11	4	17	21	c)	0	1	1	0	5	5	1	3	4	1	9	10	d)	0	2	2	0	0	0	1	4	5	1	6	7																
4. a)	0	1	1	1	7	8	3	8	11	4	16	20	b)	0	1	1	0	3	3	2	5	7	2	9	11	c)	0	1	1	1	3	4	0	3	3	1	7	8	d)	0	1	1	1	2	3	0	4	4	1	7	8																
5. a)	0	3	3	1	3	4	1	4	5	2	10	12	b)	1	0	1	3	7	10	3	9	12	7	16	23	c)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0																													
6. a)	0	0	0	2	5	7	3	4	7	5	9	14	b)	3	3	6	0	6	6	0	10	10	3	19	22																																										
7. a)	0	0	0	1	2	3	0	4	4	1	6	7	b)	0	0	0	1	0	1	1	0	1	2	0	2	c)	2	0	2	0	0	0	0	2	2	2	2	4	d)	1	3	4	1	9	10	3	3	6	5	15	20																
8. a)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	b)	2	2	4	3	9	12	2	14	16	7	25	32	c)	1	1	2	0	2	2	2	0	2	3	3	6																													
9. a)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	b)	2	2	4	3	8	11	2	11	13	7	21	28	c)	1	1	2	0	3	3	2	3	5	3	7	10																													
10. a)	1	1	2	1	4	5	1	5	6	3	10	13	b)	1	2	3	0	4	4	1	0	1	2	6	8	c)	0	0	0	1	0	1	0	0	0	1	0	1	d)	1	0	1	1	3	4	2	2	4	4	5	9	e)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7	7	0	7	7
11. ano	1	1	2	3	6	9	4	12	16	8	19	27	ne	1	1	2	0	2	2	0	0	0	1	3	4	nevím	1	1	2	0	3	3	0	2	2	1	6	7																													
12. ano	0	1	1	3	6	9	2	13	15	5	20	25	ne	3	2	5	0	5	5	2	1	3	5	8	13																																										
13. a)	0	0	0	0	3	3	1	2	3	1	5	6	b)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	c)	0	1	1	0	1	1	0	1	1	0	3	3	d)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	e)	3	2	5	3	7	10	3	11	14	9	20	29			
14. ano	1	0	1	1	4	5	2	4	6	4	8	12	ne	2	3	5	2	7	9	2	10	12	6	20	26																																										
15. a)	1	2	3	3	5	8	1	7	8	5	14	19	b)	2	0	2	0	4	4	0	2	2	2	6	8	c)	0	0	0	0	2	2	3	4	7	3	6	9	d)	0	1	1	0	0	0	0	1	1	0	2	2	e)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
16. a)	2	3	5	3	11	14	4	12	16	9	26	35	b)	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1	1	c)	1	0	1	0	0	0	0	1	1	1	1	2																													
17. ano	3	3	6	3	11	14	4	13	17	10	27	37	ne	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	nevím	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1	1																													
18. a)	2	3	5	1	7	8	4	14	18	7	24	31	b)	0	0	0	0	2	2	0	0	0	0	2	2	c)	0	1	1	2	8	10	2	4	6	4	13	17	d)	1	2	3	2	1	3	0	8	8	3	11	14	e)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	6	0	6	6
19. a)	1	2	3	0	6	6	3	7	10	4	15	19	b)	0	1	1	0	3	3	1	4	5	1	8	9	c)	2	0	2	2	1	3	0	0	0	4	1	5	d)	0	0	0	1	1	2	0	3	3	1	4	5																
20. a)	2	2	4	3	9	12	2	9	11	7	20	27	b)	1	0	1	0	1	1	1	0	1	2	1	3	c)	0	1	1	0	1	1	1	5	6	1	7	8																													